

Linneuniversitetet

Kalmar Växjö

Kandidatuppsats

Låt oss tala om integration

- *En studie av folkbibliotekariers syn på integrationsfrämjande arbete*

Författare: Sara Bentfors & Regina Svanberg
Handledare: Lars Seldén
Examinator: Angela Zetterlund
Ämne: Biblioteks- och Informationsvetenskap
Termin: VT14
Kurskod: 2BO01E

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Abstract

Social exclusion is a problem in today's society that we feel public libraries can help resolve since they are based on the idea of equality and openness. The purpose of this essay is to examine how public librarians think and reason about the concept "integration" as well as what role public libraries can play in immigrants' integration process. With Jose Alberto Diaz' theory on the integration process, and Marianne Andersson and Dorte Skot-Hansen's model for analysis of the local library profile as theoretical framework, we analyzed the responses from two qualitative interviews in small groups of 2-3 librarians from two different public libraries. The result of this study shows that some public librarians cannot give an accurate definition of the word integration; instead they define integration as mutual respect for cultural differences. Only two librarians included in their definition that integration means to become participants in society. Despite this lack of a comprehensive understanding of the concept the librarians have a positive attitude towards the public libraries' ability to support the integration process through book collection and program activities. The librarians think that public libraries mostly support the integration by: 1) increasing the understanding between different cultures and thereby decreasing prejudice and fear in the society (personal integration), 2) help immigrants develop a social network with the majority culture (social integration), and 3) help immigrants with language development (communicative integration). This is done mostly by focusing on the public libraries' role of knowledge and education as well as their social role.

Keywords

Public librarians, integration process, integration, public library, immigrant

Nyckelord

Folkbibliotekarie, integrationsprocess, integration, folkbibliotek, invandrare

Tack

Vi vill tacka vår handledare Lars för att han med stort engagemang har hjälpt oss framåt under skrivandets gång. Vi vill också tacka våra respondenter för att vi har fått möjlighet att ta del av deras redogörelser, vilka ligger till grund för den här uppsatsen.

Innehåll

1 Inledning	3
2 Bakgrund	3
2.1 Invandrare och flyktingars situation	4
2.2 Integration	5
2.2.1 Vår definition av begreppet integration	5
2.3 Multikulturalism	5
2.4 Folkbibliotek och integration	6
2.4.1 Folkbibliotekens traditionella roll i samhället	6
2.4.2 Lagar och riktlinjer	7
3 Problemformulering	8
3.1 Problembeskrivning	8
3.2 Problembegränsning	8
4 Syfte och frågeställning	8
5 Tidigare forskning	9
6 Teori	10
6.1 Bibliotekets fyra roller	11
6.2 Integrationsprocessens sju dimensioner	13
6.3 Socialt kapital	13
7 Metod och material	14
7.1 Metod för materialinsamling	14
7.1.1 Urval	15
7.2 Metod för analys	16
7.3 Etiska överväganden	17
7.4 Reliabilitet och validitet	17
8 Resultat och analys	18
8.1 Hur bibliotekarier tänker kring begreppet integration	19
8.1.1 Resultatredovisning	19
8.1.2 Analys	20
8.2 Bibliotekets integrationsfrämjande arbete – i tankar och praktik	21
8.2.1 Resultatredovisning	21
8.2.2 Analys	26
9 Slutsats	30
9.1 Bibliotekariernas syn på begreppet integration	30
9.2 Bibliotekariernas integrationsfrämjande arbete	30
10 Diskussion	31
Referenser	34
Bilaga 1	I

1 Inledning

Efter att ha funderat länge och väl kring uppsatsämnen insåg vi snart att vi båda två var intresserade av bibliotekets demokratiska uppdrag. Uppfattningen om att det demokratiska uppdraget är en viktig del av bibliotekets uppgifter grundades bland annat på den andra paragrafen i Bibliotekslagen av vilken det framgår att "Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning samt att Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla" (SFS:2013:801). Efter viss efterforskning insåg vi dock att bibliotekets demokratiska uppdrag är brett och alltför stort för en uppsats av denna storlek. Vi valde därför att rikta in oss på en specifik grupp. Den specifika gruppen vi valt är invandrare, då vi menar att bibliotekets arbete med denna grupp människor är en viktig del av dess demokratiska uppdrag då det kan bidra till integration och en ökad delaktighet i samhället för den berörda gruppen. Vi menar att en välfungerande demokrati kräver en viss mängd tillit och samhörighet bland befolkningen och att bibliotek kan arbeta för att bidra till denna. En övergripande fråga vi ställer oss är hur folkbibliotek kan bidra till invandrares integrationsprocess genom deras tjänster och speciella uppdrag i samhället som informations- och kulturcentrum. Vi har valt att undersöka den här frågan ur bibliotekariers perspektiv. Vi vill veta hur bibliotekarier tänker kring integration och hur de i sin profession anser sig kunna stödja integrationen i samhället. Vi kommer i en senare del av texten att precisera vårt syfte och våra frågeställningar.

2 Bakgrund

Segregationen i samhället är ett problem. Enligt Bo Malmberg, som är professor vid den kulturgeografiska institutionen i Stockholm, är risken för oroligheter högre i segregerade bostadsområden. Malmberg menar att det finns tre faktorer som är avgörande för varför våldsamheter sker just i dessa områden, varav en av dem är isoleringen ifrån majoritetsbefolkningen. De andra två faktorerna är ett högt antal socialbidragstagare och ett högt antal ungdomar (Lönnaeus, 2013, 22 maj). Sverige fick år 2013 för tredje gången kritik av FN:s rasdiskrimineringskommitté då diskrimineringen av framför allt romer har ökat. Främlingsfientliga och rasmotiverade hatbrott har blivit alltmer vanligt förekommande samtidigt som antalet fällande domar har minskat. FN menar i likhet med Malmberg att den socioekonomiska segregationen i Sverige är ett problem (von Hall, 2013, 24 september).

Joacim Hansson (2005) menar att det finns en tendens till en utestängning av underprivilegierade grupper i samhället. Dessa personer hindras från att komma in på arbetsmarknaden på grund av etnicitet, religion eller ekonomi, vilket innebär att de inte klarar av att delta i samhällslivet fullt ut. Hansson menar vidare att den här typen av utestängning ökar risken för sociala skillnader, och att man med hjälp av politiska redskap måste "skapa förutsättningar för livaktiga lokalsamhällen där inkluderingsmekanismer baserade på människors frivilliga strävan efter jämlikhet, mening och identitet kan utvecklas och stärka medborgarna i deras vardag." Hansson konstaterar också att "Folkbiblioteken är en av de institutioner som, hittills åtminstone, har visat sig mycket framgångsrika i just stödandet av en sådan utveckling på lokal nivå." (Hansson, 2005, s. 16).

Att motverka segregationen och därmed främlingsfientligheten är ett viktigt uppdrag. Vi menar att hela samhället borde arbeta aktivt med dessa problem eftersom att de försvagar vår demokrati och vårt samhälle. Vi anser att biblioteket har en del i detta och bör arbeta för att motverka segregationen och rädslan för personer med annan kulturell bakgrund än den traditionellt svenska. Innan vi kan ta oss an undersökningen

måste vi först förstå vilka svårigheter som finns för nyanlända invandrare och hur deras situation ser ut. Vi måste också förstå hur begreppen integration och multikultur definieras och tolkas. Vi kommer dessutom att ägna detta avsnitt åt att ge en historisk bild av folkbibliotekets roll i ett föränderligt samhälle samt beskriva vilka riktlinjer som finns idag för bibliotek gällande integration och invandrare.

2.1 Invandrare och flyktingars situation

Innan vi kan fortsätta med det här projektet måste vi först klargöra vad vi menar med invandrare och med flyktingar. Enligt FN:s konvention om flyktingars rättsliga ställning (Förenta Nationernas [FN] generalförsamling, 1951) är en flykting en person som känner en

... well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, is outside the country of his nationality and is unable to or, owing to such fear, is unwilling to avail himself of the protection of that country... (FN:s generalförsamling, 1951, artikel 1).

Det finns dock andra faktorer som tvingar en människa på flykt från sitt hemland som inte täcks in av konventionen vilket är orsaken till varför Sverige gjort ett tillägg i den svenska lagen som utvecklar begreppet flykting till att också inkludera de som flyr på grund av väpnade konflikter och miljökatastrofer, de som känner en välgrundad fruktan att utsättas för tortyr eller dödsstraff i sitt hemland samt de som flyr på grund av fruktan för förföljelse på grund av sexuell läggning eller kön (SFS 2005:716). Begreppet invandrare däremot innefattar alla personer som är födda i ett land men sedan invandrar till ett nytt land, oavsett orsaker. Anledningen till att dessa personer emigrerar kan bland annat vara arbete, studier, relationer, väpnade konflikter eller andra livshotande situationer. Invandrare innefattar således även flyktingar. Detta innebär att alla flyktingar är invandrare, men att alla invandrare inte är flyktingar.

Det är viktigt att inse att invandrare inte är en homogen grupp, tvärtom så skiljer sig deras bakgrundshistorier åt vilket påverkar deras möjligheter att integreras väl i landet de kommit till. Det finns dock en del generella hinder som de flesta invandrare stöter på i mottagarlandet och det är viktigt att förstå vilka dessa hinder är. Birgitta Angel är psykolog och har arbetat med flyktingar i över tjugo år. Tillsammans med barnläkaren och forskaren Anders Hjern, som arbetat med flyktingbarn lika länge, har hon skrivit boken *Att möta flyktingar* (2004). Författarna ger här en generell beskrivning över flyktingars psykologiska tillstånd när de anländer till Sverige och vilka hinder de vanligen stöter på. Trots att Angel och Hjern bara hanterar flyktingars tillstånd menar vi att det även kan appliceras på övriga invandrare. Det första som flyktingar stöter på är ovissheten över att inte få veta om de kommer att få stanna eller behöva återvända till sina ursprungsländer (Angel & Hjern, 2004, s. 128). Icke-flyktingar får också utstå den här ovissheten även om det inte är en lika skrämmande process för dem. Möjligheterna till att få bra jobb är sällan stora. Angel och Hjern menar att flyktingar sällan får arbeten som motsvarar deras kvalifikationer samt att de ofta stöter på diskriminering (2004, s. 129).

Språket är den största och första utmaningen som flyktingar och icke-flyktingar måste hantera. I Sverige måste man lära sig språket för att kunna delta i samhället fullt ut. Angel och Hjern skriver att språkbarriären kan skapa misstro bland flyktingarna och förstärka känslan av utanförskap (2004, s. 130). Främlingsfientlighet är ytterligare ett stort hinder som invandrare stöter på. Angel och Hjern påpekar att flyktingar som upplevt traumatiska händelser och är extra sårbara påverkas särskilt starkt av det hat de stöter på (ibid.), men naturligtvis är främlingsfientlighet något som är obehagligt för alla

invandrare.

2.2 Integration

Integration är ett centralt begrepp i den här uppsatsen då vi bland annat undersöker hur bibliotekarier ser på begreppet. Vi anser därför att det är viktigt att diskutera hur detta begrepp definieras av andra. De personer inom biblioteks- och informationsvetenskap som forskat kring folkbiblioteket som ett stöd i integrationsprocessen använder olika, fastän liknande, förklaringar av begreppet. Hans Elbeshausen och Peter Skov (2004), som forskar inom biblioteks- och informationsvetenskap, menar att mottagarländerna kan ses som kulturella och sociala centrum medan minoritetsgrupper befinner sig i den sociala och kulturella periferin (s. 34) och att integration innebär att grupperna förflyttar sig ut ifrån periferin och in till centrum. Den här flytten är en långsam process och förekommer på flera olika nivåer (ibid.). Ragnar Audunson (2005), en forskare som skrivit mycket om biblioteket som mötesplats, har en liknande uppfattning om begreppet och påpekar att de som står utanför inte kan delta direkt i samhället redan när integrationen påbörjas. Integrationsprocessen är istället en gradvis strukturerad introduktion in i det nya samhället där folkbiblioteket kan ha en betydande funktion eftersom bibliotek är väletablerade institutioner i det lokala samhället med kopplingar till alla sektorer (Audunson, 2005, s. 432).

Både Elbeshausen & Skov (2004) och Audunson (2005) beskriver integration som en process där man långsamt blir en del i samhället. Filip Reinhag (u.å.), integrationssamordnare på länsstyrelsen i Gotlands län, har beskrivit integration på ett bra sätt. De skriver på sin hemsida att:

Integration handlar om att känna sig delaktig i samhället. Alla människor behöver en plats i samhällsgemenskapen. Integration förutsätter ömsesidig respekt och förståelse mellan människor samt kunskap om varandras kultur, synsätt och samhälle. Integration medför jämlikhet och bättre samförstånd.” (Reinhag, u.å..).

2.2.1 Vår definition av begreppet integration

Vi har redogjort för tre snarlika definitioner av begreppet integration men ingen av dem inkluderar att integration också innebär att man får behålla sin kulturella identitet, till skillnad från assimilation som innebär att man utgår ifrån att invandrare ska överge sin egen kultur och anamma den svenska. Reinhag var inne på det här spåret men vi vill se en ännu tydligare definition och skapar därför vår egen utifrån de andras. Vi utgår i denna uppsats ifrån att integration kan definieras som en process där man blir delaktig i samhället, får en känsla av tillhörighet men ändå får behålla sin kulturella identitet och respekteras oavsett kulturell bakgrund.

2.3 Multikulturalism

Ett annat begrepp som är relevant vad gäller diskussioner om invandrare och integration är multikulturalism. Detta syftar på en öppenhet inför ett samhälle där flera olika kulturer ges utrymme att existera sida vid sida och kan ses i kontrast till kulturell assimilation vilket innebär att ett lands immigranter förväntas ge upp sin gamla identitet och anpassa sig efter det samhälle de lever i. Forskning gjord i västvärlden visar att personer tillhörande den grupp som är i majoritet i samhället, generellt sätt är måttligt positiva till invandrare och multikulturalism (Arends-to & Van de Vijver, 2002, s. 252). I IFLA:s mångkulturella biblioteksmanifest beskrivs begreppet enligt följande.

Begreppet ”kulturell mångfald” eller ”mångkultur” syftar på den harmoniska samexistensen och interaktionen mellan olika kulturer, där ”kultur bör anses omfatta

hela komplexet av de andliga, materiella, intellektuella och emotionella egenskaper som är utmärkande för ett samhälle eller en social grupp och omfattar, förutom konst och litteratur, livsstilar, samlevnadsformer, värdesystem, traditioner och trosuppfattningar. (International Federation of Library Associations (IFLA), 2008)

Audunson (2005) menar att multikulturalism i dagligt tal främst syftar på de influenser från andra kulturer som invandrare från tredje världen tagit med sig till Europa. Det är nämligen framför allt denna utveckling som skapar störst multikulturella utmaningar. Audunson pekar också på kulturella klyftor mellan olika generationer och sociala grupper samt de etniska minoriteter som funnits länge i Norden, såsom samer och romer (Audunson, 2005, s. 430).

Yelena Jönsson-Lanevska (2005), en svensk forskare inom ämnesområdet biblioteks- och informationsvetenskap, tolkar begreppet multikulturalism som ett sätt att uttrycka en acceptans inför kulturella skillnader i ett samhälle. Hon menar samtidigt att begreppet fungerar som en social modell, inom vilken kulturella skillnader får möjlighet att ta sig uttryck (Jönsson-Lanevska, 2005, s. 129).

2.4 Folkbibliotek och integration

Det är av vikt att förstå vilken roll folkbiblioteket har haft i samhället historiskt sett och vilka riktlinjer det finns som styr folkbibliotekets integrationsfrämjande arbete i samhället. Vi har därför valt att ge läsarna en kort beskrivning av folkbibliotekets grundtanke och utveckling för att sedan presentera de riktlinjer som ligger till grund för folkbibliotekets arbete i dagens samhälle.

2.4.1 Folkbibliotekens traditionella roll i samhället

Folkbiblioteket som vi känner det idag är en relativt ny typ av bibliotek som uppkom i början av 1900-talet då man anammade den amerikanska modellen av biblioteksverksamhet. Det som utmärkte dessa bibliotek var att de var öppna för alla oavsett klasstillhörighet (Hansson, 2005, s. 20). Dessa bibliotek hade en kontrollerande roll i det att man sökte fostra väljarmassorna så att ett högre politiskt deltagande möjliggjordes (Hansson, 1998, s. 132).

Hansson menar att det här folkbildningsprojektet även var ett medel för att öka medvetenheten hos människorna om varandras levnadsvillkor samt hjälpa dem att bilda en överblick över det samhälle som höll på att formas (Hansson, 1998, s. 139.). Det fanns en vision om att det nya biblioteket skulle bryta ner det dåvarande påtagliga klassamhället. Hansson (2005) menar att många folkbibliotek lyckades väl med att skapa en atmosfär som lockade olika grupper av samhällsmedborgare, och betonar att det än idag är så att folkbiblioteken är den offentliga inrättning som upplevs som mest kravlös i samhället. Under det senaste seklet har biblioteken befunnit sig mellan formell och informell utbildning. Hansson menar att dessa två närmar sig varandra och att folkbiblioteken genom detta får en mer betydelsefull roll i människors vardag, exempelvis genom att fungera som lärcentrum (Hansson, 2005, s. 20-22).

Hansson menar att det skedde en förändring i biblioteksverksamheten under 1950-talet då den uppsökande verksamheten blev en del av bibliotekens arbete. Målet med denna utveckling var framför allt att nå ut till de grupper i samhället som inte besökte biblioteken, och på så vis bidra till att utveckla deras läslust och bildning. Under kommande år utvecklades detta koncept ytterligare och ett par decennier senare blev bibliotekets sociala roll än mer tydlig, då diskussioner fördes kring vart biblioteken borde rikta sina insatser för att kunna bidra med största möjliga nytta. Man strävade efter att nå fram till "kulturellt underprivilegierade". I samband med detta myntades också uttrycket "det 'sociala' biblioteket med 'sociala' bibliotekarier." (Hansson, 2005,

s. 23-24) Under 1980-talet så utvecklades tanken om att biblioteken utöver sin traditionella kulturella uppgift även skulle fylla en informationsuppgift. Hansson menar dock att det är genom insikten att biblioteket varken är bara en kultur- eller informationsinstitution som dess mer komplexa roll tydliggjordes ungefär ett decennium senare. Marianne Andersson och Dorte Skot-Hansen formulerade då en teori som består i att biblioteket har fyra huvudsakliga ansvarsområden, fokuserade kring kultur, kunskap, information och biblioteket som socialcentrum (Hansson, 2005, s. 28-31). Denna teori presenteras ytterligare i Teorikapitlet.

Det talas mycket om folkbibliotekets potential att fungera som en mötesplats. Henrik Jochumsen, Casper Hvenegaard Rasmussen och Dorte Skot-Hansen (2012) menar att sedan 1990-talets internetvåg har folkbiblioteket gått från att vara en plats för passiv mediasamling till en mer "active space for experience and inspiration and a local meeting point" (Jochumsen et al., 2012, s. 587). Folkbiblioteket har därmed fått en ny roll i samhället. Denna nya roll som mötesplats har en viktig inverkan på folkbibliotekets möjlighet att stödja invandrarnas integration i samhället eftersom användarna nu ser biblioteket som en mötesplats och därmed kan sociala nätverk över kulturgränser skapas oftare.

2.4.2 Lagar och riktlinjer

Idag lever grunduppfattningen kvar om att folkbibliotek bör verka som en inkluderande instans för utsatta grupper i samhället, i vårt fall invandrargruppen. Stöd för denna uppfattning har vi hittat dels i bibliotekslagen, dels i IFLA:s mångkulturella biblioteksmanifest samt i det folkbiblioteksmanifest som utformats av United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Unesco). Bibliotekslagen slår genom den sjätte paragrafen fast att "folkbiblioteken ska vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov." Vidare framgår i den femte paragrafen att "biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska" (SFS:2013:801).

Enligt IFLAs mångkulturella biblioteksmanifest bör bibliotek i mångkulturella samhällen genom en rad olika åtgärder verka för den kulturella mångfalden. De punkter som är mest relevanta för den undersökning som ligger till grund för denna uppsats är främst följande:

- att öka medvetenheten om det positiva värdet av kulturell mångfald och att utveckla den kulturella dialogen
- att uppmuntra språklig mångfald och respekt för modersmålet
- att skydda det språkliga och kulturella arvet och stödja det språkliga uttrycket, samt främja skapande och spridning på alla relevanta språk
- att stödja delaktighet och medverkan i samhällslivet av personer och grupper med skiftande kulturell bakgrund
- att stödja utbytet av kunskap och goda exempel gällande kulturell pluralism. (IFLA, 2008)

Även i Unescos folkbiblioteksmanifest från 1994 finns det riktlinjer för hur folkbiblioteken, genom sin kunskapsroll, ska arbeta för en mångfald. Detta manifest omfattar totalt tolv punkter, vilka alla kan vara relevanta för ett integrationsfrämjande arbete. Vi väljer dock att lyfta den sjunde punkten vilken vi ser som särskilt angelägen för det här arbetet. Den punkten innefattar att folkbiblioteken ska "främja kontakten mellan olika kulturer och stimulera en kulturell mångfald" (Unesco, 1994/2000, s. 11).

3 Problemformulering

Innan både syftet och forskningsfrågorna, som är det centrala i den här undersökningen, kan formuleras måste vi först beskriva vilka problem det finns i samhället kopplade till invandras integrationsprocess. Det här kapitlet är därför menat att presentera problemet vi valt att fokusera på samt motivera den avgränsning vi gjort i undersökningen.

3.1 Problembeskrivning

Sverige tar idag emot ett stort antal invandrare, varav många flyr från sina hemländer på grund av krig och andra katastrofer. Insatserna som krävs för att hjälpa dessa människor är dock långt ifrån slut när vi tagit emot dem. Ett problem uppstår när dessa personer inte blir delaktiga i sitt nya land utan fastnar i ett utanförskap med begränsade möjligheter att påverka sin situation. Folkbibliotekens uppgifter består bland annat i att finnas tillgängliga för alla och att verka för det demokratiska samhällets utveckling. Vi menar att en viktig del av det demokratiska uppdraget är det arbete som folkbiblioteken utför riktat gentemot invandrare, då vi tror att det kan bidra till att integrera dessa personer i samhället.

3.2 Problemaxgränsning

Alla undersökningar kräver avgränsningar för att göra arbetet möjligt att genomföra. Även vi har fått göra avgränsningar i vår undersökning för att göra den hanterbar. Vi har valt att begränsa vår frågeställning till hur biblioteket kan spela en roll i integrationsprocessen, snarare än att försöka fastställa om de faktiskt gör det. Vi menar att det även skulle vara intressant att undersöka den frågan ur flera aktörers perspektiv, exempelvis hur politiker och användare ser på bibliotekens roll i integrationsprocessen. Även här har vi dock varit tvungna att begränsa oss och har därför valt att endast undersöka hur folkbibliotekarier resonerar kring frågan.

Arbetsinvandrare eller personer som invandrar till Sverige för att studera behöver sällan lika stor hjälp med sin integration som flyktingar eftersom de redan från början har en möjlighet att skapa ett stort nätverk med svenska medborgare genom sina studier eller arbeten. För flyktingar är det däremot vanligare att de bara träffar andra flyktingar och de som arbetar med flyktingmottagning samt lärare. Därmed får de inte lika stor möjlighet att träffa andra svenskar genom mer personliga möten, vilket är anledningen till att biblioteken kan spela en stor roll för deras möjligheter att integreras (Angel & Hjern, 2004, s. 128). Det är dock svårt att urskilja gruppen flyktingar ifrån övriga invandrare i praktiken, vilket är varför vi valt att fokusera på hela invandragruppen snarare än bara flyktingarnas, trots att flyktingar är den mest socialt utsatta gruppen.

Vi har valt att avgränsa vårt arbete till att endast fokusera på invandrare som befinner sig i vuxen ålder då vi menar att det är dessa personer som stöter på mest svårigheter med att integreras i samhället. Det finns en risk för att dessa personer blir begränsade i sitt umgänge och saknar personliga kontakter med majoritetsbefolkningen. Vi menar att det är enklare för barn att integreras i samhället då även barn som saknar uppehållstillstånd har skolplikt (migrationsverket, 2013) och genom sin skolgång på ett naturligt sätt får möjlighet att möta personer som tillhör majoritetsbefolkningen.

4 Syfte och frågeställning

Syftet med den undersökning som redovisas i denna uppsats är att undersöka hur olika folkbibliotek arbetar riktat mot invandrare och om de insatser som görs kan bidra till att öka deras sociala integration och därmed deras demokratiska delaktighet. Vi är dock

främst intresserade av att undersöka hur folkbibliotekarier ser på den här frågan och väljer att lägga vårt huvudsakliga fokus kring följande forskningsfrågor:

- *Hur tänker bibliotekarier kring begreppet integration?*
- *Hur arbetar bibliotekarier riktat gentemot invandrare och genom vilka av bibliotekens funktioner anser de att det arbetet kan stödja invandrades integrationsprocesser?*

Anledningen till varför vi valt att undersöka dessa, till synes svagt kopplade, frågorna var för att vi ansåg att det är viktigt att förstå hur bibliotekarier resonerar kring begreppet integration för att kunna urskilja, och på bästa sätt tolka, deras tankar kring hur biblioteket kan stödja integrationen.

5 Tidigare forskning

I det här kapitlet presenteras tidigare forskning som kan relateras till vår undersökning och har varit till hjälp under formgivningen av vår egen undersökning. Mycket av den relaterade forskningen som gjorts kring folkbibliotek och integration handlar om hur biblioteken kan stödja invandrare i deras integrationsprocesser med hjälp av utbud och service. Elbeshausen och Skov undersöker just det i artikeln *Public libraries in a multicultural space: a case study of integration processes in local communities* (2004). De undersöker hur ett bibliotek i en ort i Danmark kan stödja integrationsprocessen hos minoritetsgrupper som finns representerade på orten. I undersökningen utgår de ifrån teorier om socialt kapital och "transnational spaces". Resultatet som författarna kom fram till visar att folkbiblioteket kan spela en roll i integrationsprocessen genom att erbjuda böcker på gruppernas modersmål och genom att personligen gå ut i olika områden i samhället och informera potentiella användare om verksamheten. Elbeshausen och Skov menar dock att biblioteket kan spela en större roll genom att utveckla ett djupare samband mellan biblioteket och relevanta föreningar, då de på så vis kan bidra till ett ökat socialt kapital bland minoritetsbefolkningen (Elbeshausen & Skov, 2004, s. 139).

Jönsson-Lanevska (2005), som gjort en liknande undersökning, drar slutsatsen att biblioteket genom att tillgodose informationsbehoven och bidra till inläringen av det svenska språket, kan bidra till integration. Det som skiljer Jönsson-Lanevskas resultat lite från Elbeshausen och Skov (2004) är att Jönsson-Lanevska ser att biblioteket har en viktig roll i att förmedla och introducera den svenska kulturen till invandrarna eftersom bibliotekarierna kan vara bland de första svenskar som invandrarna möter (Jönsson-Lanevska, 2005, s. 139).

I den redan presenterade forskningen har mycket fokus lagts på bibliotekets utbud i form av böcker och andra medier som stöd till integrationen. I en liknande studie gjord i Kanada har Paola Picco (2008), en kanadensisk forskare inom ämnesområdet biblioteks- och informationsvetenskap, istället inkluderat allt av bibliotekets utbud, det vill säga både medieutbud och programverksamheter (Picco, 2008, s. 44). Den här studien visade, precis som den nordiska forskningen, att folkbiblioteken på lokalnivå, i detta fall Montreal, fungerar som en värdefull tillgång i den integrationsprocess som invandrare genomgår. Biblioteket erbjuder en rad olika tjänster speciellt riktade mot invandrargruppen och dessa tjänster fungerar som en integrerande kraft samtidigt som hänsyn tas till bevarandet av invandrarnas egna kulturer och trosuppfattningar (Picco, 2008, s. 43). Picco konstaterar att biblioteket i enlighet med IFLA:s riktlinjer bidrar inom såväl områdena utbildning och information samt personlig utveckling och nöjen samtidigt som invandrarna får möjlighet att bevara och stärka kopplingen till sin egen kulturella bakgrund (Picco 2008, s. 54-55).

Även Vårheim (2011) har fokuserat något mer på programverksamhetens inverkan på integrationsprocessen i sin undersökning av huruvida biblioteket kan hjälpa till att skapa socialt kapital hos sina utlandsfödda användare. Och i likhet med Piccos (2008) undersökning intervjuades bibliotekarierna, fast i detta fall cheferna. Av de resultat som Vårheim presenterar i artikeln framgår det att folkbibliotek med särskilda program riktade mot invandrare lyckas väl med att skapa ett socialt kapital hos invandrargruppen samt en tillit till biblioteket som institution (Vårheim, 2011, s.17-18).

Mikael Stigendal (2008), som forskar inom ämnet sociologi, har valt en annan inriktning inom detta delämne. Han valde att undersöka huruvida bibliotekarierna på ett folkbibliotek i Skåne anser att biblioteket kan fungera som en mötesplats mellan innanförskap och utanförskap. Resultaten visar bland annat att bibliotekarierna anser att folkbiblioteket är en betydelsefull mötesplats då det är en verksamhet som är gratis att nyttja, tillgänglig för alla och som inte ställer några särskilda krav på sina besökare. Det framhålls av respondenterna att bibliotekets besökare inte är en homogen grupp, utan att personer med helt olika bakgrund får möjlighet att mötas där (Stigendal, 2008, s. 17-18).

Bibliotekarierna menar att biblioteket fungerar som en bro mellan utanförskap och innanförskap, där individer som står utanför i samhället kan möta personer som är innanför (Stigendal, 2008, s. 63). Stigendal menar att den personliga kontakten mellan bibliotekarie och besökare är viktig, att kontakten med bibliotekarierna innebär en bekräftelse på utsatta individers sociala sammanhang (Stigendal, 2008, s. 101). Den här undersökningen är av vikt för oss då Stigendals utgångspunkt var bibliotekariernas egna åsikter och uppfattningar i frågan om bibliotekets roll i integrationsprocessen vilket är vad vi valt att fokusera på, även fast han väljer att använda termerna innanförskap och utanförskap.

En annan undersökning som varit av stor vikt för oss är Beatrice Ericsson och Michael Nordemans masteruppsats ”Plötsligt var världen här.” Bibliotek och integration i tre Stockholmsförorter (2011). När vi definierat vårt syfte började vi söka efter relevant forskning och stötte på den här uppsatsen som undersöker hur bibliotekarierna förhåller sig till sina roller i integrationsprocessen och hur den uppfattningen skiljer sig från kommunpolitikernas. Det var ifrån den här uppsatsen som vi först stötte på Andersson och Skot-Hansens (1994) samt José Alberto Diaz’ (1997) teorier som vi valt att använda oss av. Undersökningen ledde fram till resultatet att uppfattningen om bibliotekets roll i integrationsprocessen inte skiljde sig märkvärt mellan bibliotekarierna och politikerna. Hur den här rollen såg ut skiljde sig dock något, speciellt i relation till Andersson och Skot-Hansens (1994) teori om bibliotekets fyra roller. Dock menar Ericsson och Nordeman att biblioteket främst har en roll i Diaz’ uppfattning om den sociala-, den kommunikativa och den personliga integrationsdimensionen (Ericsson & Nordeman, 2011, s. 107).

6 Teori

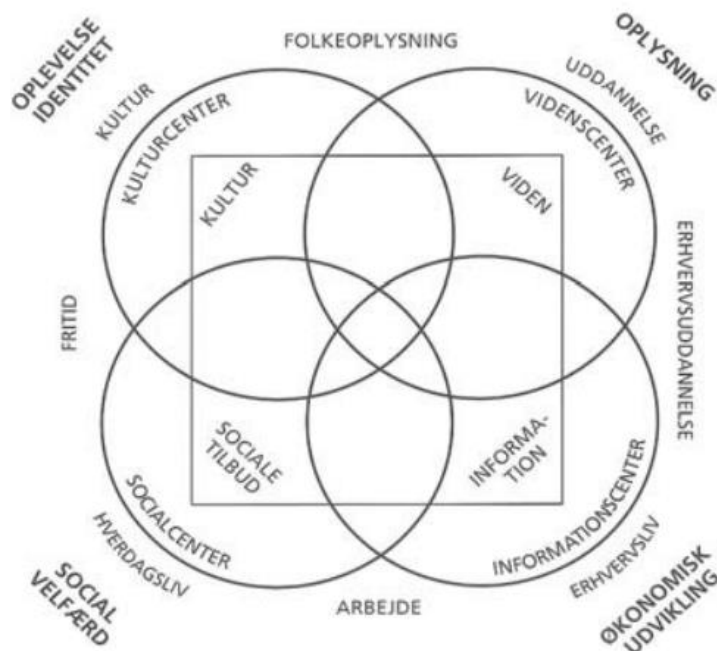
I samband med att vi valde frågeställningar inför den undersökning vi planerade att genomföra, så påbörjades sökandet efter lämpliga teorier att stödja vårt resonemang mot samt att analysera vårt material utifrån. Vi insåg snart att det finns flera teorier kring detta, och valde efter visst övervägande att utgå ifrån Andersson & Skot-Hansens (1994) teori om bibliotekets fyra roller, då den belyser bibliotekets breda och komplexa roll i dagens samhälle. Vi menar att teorin om bibliotekets fyra roller är intressant då problemområdet är integration, eftersom vi tror att folkbiblioteken genom uppfylla de nedan beskrivna rollerna har potential att bidra i den integrationsprocess som invandrare genomgår sedan de anlänt till sitt nya land. Det finns en nyare och en äldre version av teorin om bibliotekets fyra roller och som framgår nedan är den version vi har valt som

vår utgångspunkt den äldre modellen. Detta beror framför allt på att den har en starkare koppling till den sociala rollen vilken vi menar är relevant för vårt problemområde. Vi menar vidare att den äldre versionen är enklare att konkretisera och upplever av den anledningen att den är mer användbar än den nya versionen.

För att belysa hur integrationsprocessen ser ut har vi valt att använda oss av Diaz' (1997) teori om integrationsprocessen eftersom han på ett lättförståeligt sätt beskriver olika delar av integrationen som är lätt att återkoppla till verkligheten. Förutom dessa två teorier har vi även valt att använda oss av teorin om socialt kapital, då vi menar att den är användbar när det kommer till frågor om integration. Ett ökat socialt kapital kan nämligen bidra till en ökad integration hos invandrare. Då det finns en stark koppling mellan Andersson och Skot-Hansens (1994) teorier och teorierna om socialt kapital och integrationsprocessen så menar vi att det är lämpligt att använda dessa tre tillsammans. Genom att knyta samman de två teorierna och begreppet socialt kapital menar vi att vi har en god utgångspunkt för att kunna analysera vårt material samt besvara de frågeställningar vi valt. Nedan framgår hur de olika teorierna är kopplade till varandra.

6.1 Bibliotekets fyra roller

Andersson och Skot-Hansen presenterar en teorimodell över bibliotekets profil i det lokala samfundet i sin undersökning *Det lokale bibliotek – afvikling eller udvikling* (1994). Modellen består av fyra centrum (se figur 1) som enligt författarna själva är svåra att definiera eftersom de olika centrumen och rollerna överlappar varandra (s. 17). Andersson och Skot-Hansen ger dock övergripande definitioner av de fyra centrumen. I modellen används termen center för att definiera vad vi menar med roller. Anledningen till varför vi valt att använda termen roller istället för att använda samma som center är för att göra texten mer läsvänlig.

Figur 1: Modell över det lokala bibliotekets profil, Andersson & Skot-Hansen 1994, s. 18,

Den första av bibliotekets roller som presenteras är dess kulturella roll. Med detta menar Andersson och Skot-Hansen att biblioteket fungerar som en plats för kulturell och konstnärlig upplevelse och utveckling (s. 19). Detta inkluderar evenemang såsom författarbesök, samt utställningar, workshops, mm. Allt som bidrar till den kulturella

utvecklingen. Detta kan därmed också inkludera litteratur om andra kulturer eller från andra kulturer.

Den andra funktionen som Andersson och Skot-Hansen (1994, s. 19) listar upp är bibliotekets kunskapsroll vilket innebär att biblioteket fungerar som en plats för utbildning och upplysning, både formell och informell. Det handlar om möjligheten att anskaffa sig kunskap. Det inkluderar därmed allt som är kopplat till skolan såsom studiemiljöer, kurslitteratur och läxhjälp. Men det inkluderar även det egna lärandet, det vill säga, den informella lärandesituationen. Andersson och Skot-Hansen inkluderar även biblioteksorientering och undervisning kring informationsökning i den här funktionen.

Den tredje av bibliotekets funktioner som presenteras är bibliotekets informationsroll. Den här funktionen innefattar tillhandahållandet av information till allmänheten för konkret bruk. Det vill säga den innefattar tillhandahållande av information gällande näringsliv, turism och samhället. In i den här rollen räknas också referensservice (Andersson & Skot-Hansen, 1994, s. 19). Joacim Hanson (2005) menar att den här rollen enbart är definierbar på lokal nivå då det "[i] denna uppgift ingår att forma service efter lokalbefolkningens utbildningsnivå och sociala situation [...]" (s.32).

Den sista av de fyra funktionerna som presenteras i den här teorin är bibliotekets sociala roll. Här menar Andersson och Skot-Hansen (1994) att det handlar om det dagliga sociala livet, vilket enligt dem innebär att biblioteket fungerar som en uppehållsplats. De inkluderar även rådgivning och uppsökande verksamhet i den sociala rollen (Andersson & Skot-Hansen, 1994, s. 19). Vad som inte specifikt nämns under Andersson och Skot-Hansens definition av den sociala rollen är bibliotekets funktion som en plats för möten mellan människor vilket vi anser borde vara en del av den sociala rollen. Vi har därför valt att betrakta möten som en del av den sociala rollen, trots att det inte uttryckligen hör till rollen enligt teorins skapare. Trots att det framgår av modellen att olika centrum är kopplade till olika delar av samhällslivet så menar

Andersson och Skot-Hansen (1994) att modellen är flexibel kring sin axel och att det exempelvis finns aspekter av informationsrollen som kan vara av vikt i nöjeslivet eller att kulturrollen kan spela en roll i arbetslivet. Vi menar att den här modellen som analysmodell är för komplex för oss att använda såsom den är och har därför valt att endast fokusera på de olika rollerna och exkludera de yttre aspekterna. Vi har därmed valt att använda en förenklad version av modellen.

Som vi nämnt tidigare så är det svårt att definiera dessa roller entydigt eftersom de så lätt överlappar varandra. Låt oss exemplifiera den här överlappningen. Säg att vi har högläsning för barn på ett bibliotek. Om böckerna eller barnen kommer från andra kulturer än den svenska kan högläsningen leda till en kulturell utveckling hos barnen vilket faller under bibliotekets kulturella roll men den kan också falla under kunskapsrollen eftersom barnen får lära sig om andra kulturer och samtidigt får möjlighet att utveckla sitt språk. Högläsningen skulle också kunna falla under bibliotekets sociala roll eftersom det uppstår ett möte mellan barnen själva och mellan olika kulturer. Det kan därför vara en fördel att ta reda på syftet bakom verksamheten för att lättare kunna placera in det i ett fack, samtidigt som syftet med verksamheten inte nödvändigtvis stämmer överens med användarnas uppfattning och upplevelse av verksamheten. I vår undersökning har vi inte explicit letat efter syftet bakom bibliotekens programverksamhet men vi har det i baktankarna vid analysen.

6.2 Integrationsprocessens sju dimensioner

Diaz (1997) menar att huruvida invandrare integreras i samhället styrs av dels invandrarnas resurser och ansträngningar, dels av samhällets vilja och förmåga att skapa möjligheter för invandrarna (s. 35). Diaz hävdar att de invandrare som anländer till Sverige måste bli aktiva deltagare i samhällslivet om de ska kunna få tillgång till sociala kontakter, arbete och andra integrationsfrämjande medel (s. 11). Diaz gör en uppdelning mellan olika dimensioner av integration. Dessa ser ut enligt följande.

Ekonomisk integration ger individen tillgång till arbete och inkomster.

Social integration innebär att individen genom kontakter med infödda skapar ett värdefullt socialt kapital.

Politisk integration innebär att individen får tillgång till fullständiga politiska rättigheter.

Kommunikativ integration innebär att individen genom förmåga att förstå och uttrycka sig på det nya språket får ökad delaktighet i samhället.

Familjeintegration uppnås genom att individen gifter sig eller flyttar ihop tillsammans med en infödd i det nya landet.

Boendeintegration handlar bland annat om huruvida individen genom sociala verksamheter i bostadsområdet får möjlighet att utvidga sitt sociala nätverk.

Personlig integration rör den subjektiva upplevelsen av tillfredsställelse över aspekter som boende, arbete, inkomster med mera (Diaz, 1997, s. 33).

Diaz använder sig av ett särskilt begrepp för att beskriva invandrades första tid i det nya landet. Genom termen primärintegration förklaras denna första del i integrationsprocessen, som lägger grunden för invandrades fortsatta integrering. Primärintegrationen består bland annat av språkinläring och kontakter med arbetsliv och personer som inte tillhör en etnisk minoritet i landet. Primärintegrationen lägger grund för en mer långsiktig integration och utbredd integration där individen utökar sitt sociala nätverk och sitt deltagande i samhällslivet (s. 34). Diaz betonar vikten av flyktingmottagningen då han menar att det är ett av de allra viktigaste redskapen för att stödja invandrades integration redan från början. Med hjälp av rätt resurser kan man nämligen skapa positiva förutsättningar för de nyanlända (Diaz, 1997, s. 11, 16).

Av listan ovan framgår att det finns en rad olika dimensioner av integration. Vi menar att dessa olika dimensioner kan kopplas till olika roller i Andersson och Skot-Hansens modell. Exempelvis så menar vi att kommunikativ integration, vilket fokuserar invandrades språkinläring, hänger samman med bibliotekets kunskapsroll. Med andra ord så fyller ett bibliotek som bidrar till språkinläring en kunskapsroll samtidigt som det bidrar till kommunikativ integration.

6.3 Socialt kapital

Som vi nämnde i inledningen så är socialt kapital ett begrepp som kan kopplas till de två redan presenterade teorierna. Den här kopplingen kommer att förklaras efter en kort presentation av begreppets definition. Forskare har olika uppfattningar om socialt kapital men den definition som används mest i samband med relaterad forskning är Robert Putnams definition. Han menar att socialt kapital är ett begrepp som bidrar till att förstå betydelsen av sociala nätverk. Olika typer av nätverk fyller olika funktioner. Exempelvis kan vänskapsrelationer bidra som en hälsofrämjande kraft, medan medborgarrörelser kan fungera som demokratiska stöttepelare. Forskning visar att det finns en korrelation mellan höga nivåer av socialt kapital och aspekter som högre

utbildningsnivå, höga hälsotal och längre livslängd, samt en väl utvecklad demokrati och ekonomisk tillväxt (Putnam, 2007, s. 137-138). Vi ser här en stark koppling till integration. Utan socialt kapital i samhället kan inte integrationen fungera som den ska. Ragnar Audunson, Sophie Essmat och Svanhild Aabø (2011), tre forskare som berör ämnet, utvecklar definitionen och skriver att det finns två typer av socialt kapital;

The first is called “bonding social capital” and describes the bonds in closely knit groups such as in families, groups of friends, or religious congregations. The other type is called “bridging social capital” and describes trust across these primary belongings. (Audunson et al., 2011, s. 222).

Andreas Vårheim, Sven Steinmo och Eisaku Ide (2007), tre internationella forskare som forskat kring skapandet av socialt kapital i folkbibliotek, beskriver ett koncept som ingår i den andra typen av socialt kapital vilket kallas generellt förtroende (generalized trust). Det här konceptet innebär att människor har förtroende för människor som tillhör andra grupper, såsom människor från andra åldersgrupper, klasser, kön, raser och etnicitet (Vårheim et al., 2011, s. 878). Vi menar att biblioteket kan fungera som en plats där generellt förtroende kan växa vilket i sin tur ökar möjligheten till en väl fungerande integration i samhället. Det är främst koncepten “bridging social capital” och generellt förtroende som vi hänvisar till när vi pratar om socialt kapital i analysen och diskussionen.

Som nämnts ovan så kan begreppet socialt kapital kopplas ihop med de båda andra teorierna som används i den här uppsatsen. Andersson och Skot-Hansens (1994) teori om bibliotekets fyra roller har en koppling till Putnams (2007) och till Audunsons et al.s (2011) teori om socialt kapital då biblioteken genom att fylla en social roll som mötesplats kan hjälpa till att stärka det sociala kapitalet i samhället. Även Diaz (1997) teori om integrationsprocessen har en koppling till socialt kapital då flera av de olika typerna av integration som definieras av Diaz är ämnade att till slut öka det sociala och politiska deltagandet i samhället hos invandrare. För att detta ska vara möjligt krävs ett högt förtroende bland medborgarna i samhället vilket innebär ett högt socialt kapital. Även Diaz’ (1997) idé om primärintegration är uppbyggd på en idé om ett högre generellt förtroende i samhället. Det är dessa starka kopplingar till de andra teorierna som dikterar hur vi använder oss av socialt kapital i analysen.

7 Metod och material

I det här avsnittet presenteras det tillvägagångssätt vi valt för att genomföra undersökningen. Vi berättar om och motiverar våra val gällande insamlingsmetod, urval samt analysmetod. Vi inkluderar även ett avsnitt där vi diskuterar hur urvalet kan påverka undersökningens validitet och reliabilitet.

7.1 Metod för materialinsamling

Vi har valt att utföra kvalitativa semi-strukturerade intervjuer i små fokusgrupper bestående av bibliotekarier ifrån två olika stadsbibliotek som arbetar mycket med programutbud och tjänster riktade mot invandrare. Steinar Kvale och Svend Brinkmann (2009) skriver att akademiska intervjuer traditionellt sätt har varit en-till-en-intervjuer men att fokusgruppintervjuer under de senaste decennierna blivit allt vanligare. Han menar att moderatorns uppgift under intervjun är att introducera diskussionsämnena samt att skapa ett samtalsklimat som låter deltagarna uttrycka sina åsikter. Kvale och Brinkmann betonar vidare att målet för fokusgrupper inte är att nå konsensus, utan att få fram olika uppfattningar och synsätt (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 166).

Anledningen till att vi valt kvalitativa intervjuer som metod för insamling av empiri istället för en kvantitativ metod är att vi menar att en kvalitativ metod ger en djupare förståelse för ämnet. En djup förståelse är av vikt då syftet med denna undersökning är att urskilja attityder och tankar kring folkbibliotekets integrationsfrämjande arbete. Vi har valt att använda oss av fokusgrupper då vi menar att det ger större möjligheter till diskussioner bibliotekarierna emellan samt att de får möjlighet att komplettera varandras svar vilket ökar möjligheten att få fram flera olika synvinklar. Kvale och Brinkmann menar att fokusgrupper är en forskningsmetod som lämpar sig väl för att undersöka nya forskningsområden, då gruppdiskussioner kan ge mer emotionella och spontana svar än individuella intervjuer (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 166). Då det delämne som fokuseras i denna uppsats är ett relativt nytt forskningsämne menar vi att metoden lämpar sig väl för oss. Vi har dock valt att individualisera resultaten snarare än att lyfta fram gruppernas tankar och åsikter, då de fokusgrupper vi utgår ifrån är mycket små.

Det finns dock negativa aspekter med den valda metoden. Vi oroade oss till exempel för att vissa respondenter skulle komma att dominera samtalet eller att någon av respondenterna inte ville eller vågade säga vad de egentligen tyckte och tänkte på grund av den andra respondenten. Kvale och Brinkmann (2009) menar dock att gruppintervjuer kan öka chanserna för att respondenterna uttrycker saker som är känsliga, snarare än tvärtom. Kvale och Brinkmann menar istället att de negativa aspekter som finns att ta hänsyn till vad gäller fokusgrupper är att gruppinteraktionen minskar moderatorns kontroll av intervjuens förlopp, samt att utskriften av intervjuerna tenderar att bli en aning röriga. (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 166) Vi märkte av det då respondenterna tenderade att emellanåt prata i munnen på varandra vilket gjorde det svårt att urskilja vad det var de faktiskt sade.

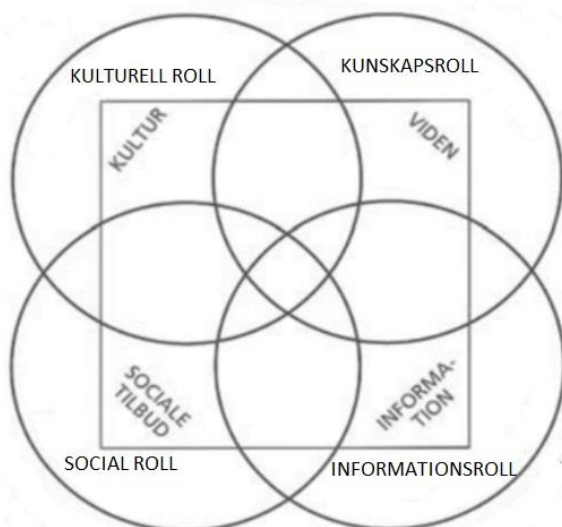
Vi påbörjade utformningen av intervjuguiden redan på ett tidigt stadium. Vi började med att formulera frågor som vi ansåg vara relevanta för vårt syfte, därefter tog vi inspiration från intervjuguiden som använts vid tidigare undersökningar inom samma område.

7.1.1 Urval

Det finns alltid ett behov av att göra ett urval vid en undersökning eftersom det är omöjligt att använda alla relevanta undersökningsobjekt. Vi var först och främst tvungna att göra ett urval gällande folkbibliotek som vi ville undersöka. Det ena biblioteket såg vi som en självklarhet att inkludera, då detta bibliotek är relativt omtalat för sitt arbete med invandrarfokus. Det gjorde oss nyfikna och fick oss att vilja inkludera det biblioteket i den här undersökningen. Valet av det andra biblioteket var däremot inte lika självklart. Vi ringde runt till ett flertal bibliotek och blev till slut tipsade om det andra folkbiblioteket vi valt att ha med. Vi var även tvungna att göra ett urval av bibliotekarier att intervjua. Det kändes självklart att välja de som arbetar med invandrare. Då vi inte var insatta i de olika bibliotekariernas arbetsuppgifter så tog vi kontakt med respektive bibliotekschef och frågade efter lämpliga respondenter. De hänvisade oss sedan till de mest lämpliga bibliotekarierna. På det ena biblioteket fanns ett team som hanterade frågor rörande mångkultur och mångfald och därifrån fick vi två respondenter. På det andra biblioteket hade de inga sådana team men vi lyckades ändå komma i kontakt med tre respondenter som arbetar aktivt med integration och mångkultur.

7.2 Metod för analys

Vi har valt att dela upp våra resultat i två överliggande teman som utgår ifrån våra forskningsfrågor, vilka legat till grund för den intervjuguide vi utformat. Samma sak gäller för analysen. Vi har valt att dela upp analysen i två överliggande frågor som är kopplade till våra forskningsfrågor. I analysen försöker vi sedan att koppla svaren och uttalandena från intervjuerna till våra valda teorier. En av teorierna som vi valt att använda i den här uppsatsen är Andersson och Skot-Hansens (1994) teori om bibliotekets fyra roller. Till den här teorin hör en detaljerad analysmodell som presenteras i Teori-kapitlet (se figur 1). Andersson och Skot-Hansen skriver att den här analysmodellen inte speglar verkligheten (1994, s. 19) utan att den snarare bör användas för att beskriva "bibliotekets profil i lokalsamfundet" och "att diskutere, hvilke aspekter af bibliotekets virksomhed, man vil prioritere i det enkelte lokalsamfund.". Istället för att använda den här teorin som den är menad, att undersöka vilken av rollerna som prioriteras i de olika städerna, undersöker vi vilken roll bibliotekarierna lägger fokus på när de pratar om integrationsfrämjande arbete. Vi väljer inte heller att utgå ifrån hela modellen utan har utformat vår egna förenklade version (se figur 2) och fokusera enbart på bibliotekets fyra roller i analysen, då vi menar att analysen blir mer konkret och lättförståelig än om vi valt att få med modellens alla delar i analysen.

Figur 2: Vår version av Andersson & Skot-Hansens modell.

Genom att utgå ifrån bibliotekens fyra roller har vi skapat oss ett underlag för diskussion, där vi genom att resonera kring respondenternas svar kan placera in bibliotekens roller i integrationsprocessen enligt de fyra presenterade rollerna.

Vi kommer också att använda Diaz' integrationsteori som ett underlag för diskussion av hur bibliotekarierna definierar begreppet integration. Vi använder dessutom Diaz' teori för att diskutera hur verksamheterna kan relateras till och verka inom de sju olika dimensionerna av integration. Då en av analysfrågorna berör definitioner av begreppet integration så är det relevant att även använda sig av tidigare definitioner av integration som belyses i bakgrunden. Vi försöker alltså i analysen att urskilja ett samband mellan teori och praktik. Utöver teorin om bibliotekets fyra roller och Diaz' integrationsteori så har vi även valt att analysera på vilka sätt biblioteken kan bidra till ett ökat socialt kapital genom att arbeta integrationsfrämjande. Detta är dock tätt sammankopplat med Diaz' förståelse av integration då en av de sju dimensioner han nämner är social integration, ett begrepp som fokuserar just socialt kapital som ett sätt att bidra i integrationsprocessen.

För att tydliggöra hur vi använt teorierna i analysen kan vi här ge ett exempel. Låt oss anta att ett bibliotek har läxhjälp för invandrare som läser svenska som andra språk. För att hjälpa till att bedriva läxhjälpen har de volontärer. Utifrån Andersson och Skot-Hansens teori kan vi se att den här typen av verksamhet tillhör bibliotekets kunskapsroll då verksamheten är kopplat till utbildning. Genom en sådan här verksamhet kan biblioteket bidra till den kommunikativa integrationsdimensionen då de bidrar till språkutvecklingen. De bidrar också till en social integration då läxhjälpen kan konstruera ett möte mellan invandrare och personer födda i Sverige, och därmed bidra till invandrades utökade sociala nätverk med majoritetsamhället. Vi kan då konkludera att biblioteket genom sin kunskapsroll kan bidra till såväl kommunikativ som social integration.

7.3 Etiska överväganden

Etiska överväganden är en viktig beståndsdel i vetenskapliga arbeten, vilket vi också uppmärksammar. Vi har valt att låta våra respondenter vara anonyma i uppsatsen, och av den enkla anledningen har vi valt att inte avslöja vilka bibliotek det är som fokuseras. Vi har upplyst respondenterna om konfidentialitet och för att inte avslöja vilka respondenterna ifråga är så har vi valt att ge dem fiktiva namn efter de första bokstäverna i alfabetet. Det vill säga att bibliotekarie A får heta Alice, bibliotekarie B heter i den här studien Beatrice, bibliotekarie C får heta Cecilia och så vidare. Vi väljer att ge våra respondenter fiktiva namn för att underlätta både för oss i vårt arbete men också för läsarnas skull. Det blir mindre tröttsamt att använda fiktiva namn än att hela tiden kalla respondenterna för bibliotekarie A eller dylikt. Vi har av samma skäl valt att ge de fokuserade biblioteken och verksamheter kopplade till dessa fiktiva namn. Atlantis, ElySION, Kunskapsängen och Hörnan är alla fiktiva namn som återkommer under textens gång. Vi är medvetna om att det trots anonymisering finns en viss risk för att de bibliotekarier vi intervjuat ändå kan identifieras. Vi menar dock att vi har gjort vårt yttersta för att försöka utesluta detta.

En annan aspekt som vi har funderat kring är det faktum att vi som forskare har ett tolkningsföreträde framför respondenterna. Den analys vi gör är ett resultat av de tolkningar vi har gjort. Vi kan därmed inte utesluta att vi tolkat fel eller missuppfattat vad våra respondenter menar. Vi vill därför poängtera att den analys vi gjort inte gör anspråk på att vara heltäckande, utan är beroende av hur vi uppfattat respondenternas redogörelser.

7.4 Reliabilitet och validitet

Under en undersökning av den typ som vi genomfört som grund till denna uppsats är det viktigt att vara medveten om dess begränsningar vad gäller reliabilitet och validitet. Då man analyserar kvalitativa undersökningar är det svårt att dra generella slutsatser utifrån de resultat som framkommit. Antalet respondenter och dess spridning tenderar nämligen att vara mycket begränsat. Vi har valt att intervjua fem olika bibliotekarier som arbetar på två olika bibliotek. På grund av det begränsade antalet respondenter är det svårt att dra några slutsatser kring hur folkbibliotekarier i allmänhet tänker kring bibliotekets personal. De slutsatser vi har dragit utifrån resultaten är med andra ord inte allmängiltiga, utan gäller specifikt för de bibliotekarier vi har valt att intervjua. Resultaten har dock gett oss svar på hur vissa bibliotekarier tänker kring integrationsfrågor. Om det inte finns några särskilda skäl till att tro att dessa bibliotekarier har unika tankar kring det aktuella delämnet så kan man även anta att det finns fler bibliotekarier som tänker likadant.

De respondenter, vars tankar har undersökts, arbetar allihop på orter med förhållandevis stort antal invandrare. Detta skulle kunna bidra till att de är mer

engagerade i arbetet kring integration, eftersom det är ett mer aktuellt uppdrag för de kommuner där invandrarantalet är högt än för de kommuner där invandrarantalet är lägre.

Det finns också skäl att fundera kring huruvida respondenterna är benägna att ge oss de svar vi vill ha, snarare än att ge oss fullständigt uppriktiga svar. Trots att vi informerat respondenterna om att biblioteken och dess personal behandlas konfidentiellt, så finns det en risk att personalen oroar sig för att det ska gå att lista ut vilka bibliotek det rör sig om och följaktligen ha detta i åtanke när de besvarar våra frågor. Det skulle också kunna vara så att bibliotekarierna är måna om att ge oss en positiv bild eftersom vi snart är färdigutbildade och kommer att ge oss ut i arbetslivet. Ytterligare en aspekt är att vi i egenskap av att nästan vara färdigutbildade kan komma att bli deras framtida kollegor och att de av denna anledning är försiktiga med vad de säger.

8 Resultat och analys

I det här kapitlet presenteras såväl resultaten från intervjuerna som vår analys av dessa resultat utifrån valda teorier. Vi har valt att dela in våra intervjuresultat i två tematiseringar baserade på forskningsfrågorna. Under varje indelning börjar vi med att presentera resultaten från intervjuerna. Vi har här valt att separera de två biblioteken för att skapa en tydlig översikt. Efter presentationen av resultaten analyseras dessa utifrån våra presenterade teorier. Innan vi presenterar våra resultat från undersökningen vill vi först ge en kort beskrivning av kommunerna som biblioteket tillhör. Verksamheter som nämns vid namn har fått fiktiva namn för att inte riskera att avslöja våra respondenter och därmed bryta mot det etiska ställningstagande vi gjort.

Kommunerna

Följande statistik är tagen från webbsidan migrationsinfo.se (Forum för reformer och entreprenörskap, 2012) men på grund av etiska skäl avslöjar vi inte vilka kommuner det är. Vi kommer inte heller att avslöja våra källor gällande annan information kring kommunerna som inte framkommit under intervjuerna.

Biblioteket Atlantis ligger i en stad (Atlantis kommun) där antalet utrikesfödda beräknas vara kring 15 % av hela befolkningen. Trots att andelen utrikesfödda i kommunen inte är stort, framgår av dess hemsida att det ändå finns ett övergripande mål i att alla invånare, oavsett etnisk och kulturell bakgrund, ska behandlas lika och respekteras för sina olikheter i alla verksamheter. Majoriteten av de utrikesfödda invånarna i kommunen är mellan åldrarna 15-44. Av kommunens hemsida framgår även att utbildningsnivån bland invandrarna är relativt hög, 38 % har eftergymnasial utbildning. Under intervjun framgick att de dominerande språkgrupperna i kommunen är somaliska och arabiska.

Biblioteket Elysion ligger i en stad (Elysion kommun) som är ungefär tre och en halv gånger så stor som Atlantis kommun, där antalet utrikesfödda beräknas ligga så högt som kring 30 % av befolkningen, vilket har präglat kommunens integrationsfrämjande arbete. Under intervjun framkom det nämligen att hela kommunen har ett övergripande arbete riktat mot invandrare och biblioteket endast är en del av det. I den här kommunen är majoriteten av de utrikesfödda invånarna runt åldrarna 24-54 och en något lägre andel av invandrarna har eftergymnasial utbildning, närmare bestämt 36 %. Eftersom den här kommunen är större än Atlantis kommun så finns det fler språkgrupper representerade i kommunen. Elysion skiljer sig även från Atlantis då biblioteken i de olika stadsdelarna har olika huvudmän. Vi har valt att undersöka stadens största bibliotek, som är centralt beläget. Detta innebär att den verksamhet som bedrivs i särskilt invandrarstäta stadsdelar inte faller under vårt valda

biblioteks ansvarsområde. Vi anser dock att det finns en poäng i att fokusera på stadens största bibliotek, då vi menar att det ger en god överblick över stadens biblioteksverksamhet. Detta eftersom det finns ett gott samarbete mellan de olika verksamheterna. Det förekommer exempelvis att bibliotekarier arbetar både på stadsbiblioteket och på stadsdelsbibliotek.

Alice och Beatrice arbetar på Atlantis. Alice har arbetat med frågor rörande invandrare sedan två år tillbaka och är bland annat ämnesbevakare för språk. Beatrice har arbetat riktat mot invandrare i sex år och ansvarar bland annat för skönlitteratur på andra språk än svenska. Cecilia, Doris och Elisabeth arbetar på Elysion. Cecilia har arbetat med invandrare i nio år och arbetar just nu riktat främst gentemot SFI-grupper och andra invandrare som vill lära sig svenska. Detsamma gäller för Doris, som har arbetat med dessa frågor sedan fyra-fem år tillbaka. Elisabeth har arbetat med integrationsfrågor de senaste fyra åren, och gör det idag främst genom att lära ut svenska utifrån sitt modersmål.

8.1 Hur bibliotekarier tänker kring begreppet integration

Under det här temat presenterar vi resultaten från intervjuerna som kan relateras till bibliotekariernas egna tankar kring begreppet integration och vad de anser att det betyder. Efter presentationen av resultat från intervjun har vi analyserat det utifrån Diaz' sju dimensioner av integration samt andra definitioner av begreppet som framkommit under vår bakgrund. Vi försökte föra samman de olika uppfattningarna om integration som framkom under intervjun med Diaz' sju dimensioner för att se om det finns en gemensam uppfattning.

8.1.1 Resultatredovisning

Atlantis

Både Beatrice och Alice var motvilliga till att alls använda sig av ordet integration. De tycker att begreppet är svårt att tyda och att det sällan framgår klart vad integration innebär eftersom det är ett begrepp som idag kastas runt väldigt mycket i samhället utan att betydelsen egentligen definieras. Beatrice var dock tydlig med att påpeka att integration inte endast ska gå åt ena hållet utan att även svenskar ska integreras i det nya som kommer och att det ska finnas en acceptans för varandra. Hon ifrågasätter vad det är för svenskhet som invandrare ska integreras till att bli en del av, och menar att det kan vara okej att befinna sig i olika områden så länge det finns en respekt för varandra. Beatrice säger, när vi frågar om hennes åsikt angående begreppet integration, att självklart ska de som kommer hit också följa våra lagar och ha samma rättigheter. Det är en självklarhet. Men sedan undrar hon vad integration är utöver det. Hon frågar sig "Vilka normer är det som ska gälla?". Beatrice tror att ett problem i samhället som förhindrar integrationen är okunskapen om och rädslan inför andra kulturer vilket leder till fördomar av hela kulturer istället för att se de individuella människorna.

Även Alice anser att integration handlar om en acceptans av andra kulturer istället för att förvänta sig att de som kommit hit ska anamma den svenska kulturen, det vill säga assimileras. Alice ser också integration i termer av hur mångkulturen i samhället borde spegla sig i verksamheter. Att "[...] verksamheten ska vara tvärsnittigt [sic] av samhället, av hur det ser ut i övrigt."

Under intervjuns gång märkte vi att Beatrice lade stor vikt vid språkcaféer och anser att de är viktiga resurser för att bidra till en bra språkutveckling hos invandrare. Detta tyder på att Beatrice anser att språkkunskaper är en viktig del av integrationen.

Elysion

Elisabeth, som själv genomgått en integrationsprocess då hon har emigrerat, har en väldigt klar bild av vad hon anser att integration innebär. Hon betonar språket som en "nyckel i samhället" och menar att språkinläringen är den viktigaste aspekten för att kunna leva i vårt samhälle. Hon menar att språket öppnar upp för möjligheten att bli självständig i sin vardag. Med hjälp av språket kan man hitta det man behöver och förstå den information som man behöver för att göra det man vill. Hon påpekar att det finns en stor skillnad mellan integration och assimilation. För henne är integration att man har jobb, man kan språket, man har kollegor på arbetet och vänner hemma men man behåller ändå sin egen kultur och sin egen bakgrund. Man får lov att vara den man är.

Cecilia ser på begreppet integration som en motsats till segregation. Hon menar att bostadsområden och arbetsmarknaden tenderar att vara mer eller mindre segregerade och att det påverkar berörda personer på ett negativt sätt. Samtidigt som hon påpekar att staden inte är helt och hållet segregerad så finns det ändå ett sätt i samhället att bedöma människor utifrån var de bor och var de jobbar. Cecilia menar att biblioteket fungerar som en neutral plats där man inte möts utifrån var man bor och vad man gör, utan att man möts som människor, utifrån vart man är på väg snarare än någonting annat. Doris menar att när man ser det som lika självklart att man själv och personer med utländsk härkomst har rätt att leva i landet och utnyttja de resurser som finns, då har integrationen lyckats väl.

8.1.2 Analys

När vi diskuterade begreppet integration med respondenterna så framgick det att Elisabeth, som själv genomgått en integrationsprocess, ser på språket som en nyckel till integration. Hon menar att språket är ett viktigt verktyg, med vilket man får möjlighet att bli självständig i sin vardag samt kan hitta och förstå information. Även Beatrice ser språket som en viktig beståndsdel i integrationsprocessen, även om hon inte utvecklar varför hon anser att språket utgör en viktig del i integrationen, vilket Elisabeth gör.

Detta fokus på språk menar vi kan kopplas till kommunikativ integration, vilket innebär att personer genom förmåga att kunna använda språket uppnår en ökad delaktighet i samhället. Elisabeth betonar även vikten av att få jobb och lära känna inhemska personer i det nya landet, samtidigt som man bär med sig sin egen kultur och bakgrund. Det resonemanget kan kopplas till personlig integration, vilket innebär att personer upplever en subjektiv tillfredsställelse över aspekter som bland annat arbete och boende. Det går även att koppla aspekten arbete till ekonomisk integration, vilket innebär att personer får tillgång till arbete och inkomster.

Elisabeths syn på integration som en process som gör invandrade personer mer delaktiga i samhället och ger dem möjlighet att skapa sociala kontakter påminner även om Elbeshausen och Skovs definition av begreppet. Dessa menar att integration innebär att minoritetsgrupper förflyttar sig från den sociala och kulturella periferin in i dess centrum. Kontakter med inhemska personer som en del av individers integrering går även att koppla till social integration, vilket innebär att individer genom att lära känna inhemska personer ökar sitt sociala kapital. Cecilia ser integration som motsatsen till segregation. Hon betonar att bostadsområden och arbetsmarknaden tenderar att vara segregerade. Cecilia menar att biblioteket fungerar integrerande genom att det är en neutral plats där personer inte möts utifrån var de bor och var de jobbar. Vi menar att även det kan kopplas till social integration och ett ökat socialt kapital, då kontakter med inhemska personer är essentiellt för utvecklingen av detta. En väl fungerande integration innebär att alla medborgare känner sig delaktiga i samhället vilket kräver att alla dess invånare blir respekterade och accepterade oavsett olikheter. Det är den här grundläggande tanken som både Alice och Beatrice definierar som integration. Beatrice

menar att det kan vara okej att befinna sig i olika områden så länge det finns en ömsesidig respekt, och ifrågasätter vad det är som behöver integreras.

När Alice och Beatrice pratar om integration framgår det att de båda anser att integration handlar om en acceptans och att man ska respektera sina medmänniskor oavsett kulturell bakgrund. Denna syn på integration påminner om multikulturalism, vilket betonar att olika kulturer kan existera i harmoni med varandra. Även Doris pratar om acceptans då hon menar att en lyckad integration innebär att det ses som självklart att personer med utländsk härkomst har samma rättigheter som infödda svenskar. Det saknas en tydlig koppling mellan Doris syn på integration och de teorier vi har valt att utgå ifrån. Vi menar dock att avsikten att integrationen har lyckats väl när inhemska personer ser det som lika självklart att invandrare ska få ta del av samhällets resurser som de själva, kan ses som en del i att invandrade personer blivit delaktiga i samhället och skapat kontakter med inhemska personer. Detta minskar nämligen fördomar om personer från andra kulturer och kan därmed motverka främlingsfientliga åsikter.

Doris betonar att biblioteket genom att bidra till att kontakter knyts mellan personer från olika kulturer kan motverka fördomar. Detta liknar, snarare än de teorier vi utgår ifrån, Reinhags (u.å.) definition av begreppet som vi presenterat i bakgrunden. I Reinhags definition framgår det att ”integration förutsätter ömsesidig respekt och förståelse mellan människor” (Reinhag, u.å.). Detta har en tydlig koppling till både Beatrices och Alices förståelse för begreppet. En lite mer lös koppling kan göras mellan Alice och Beatrices förståelse av integration och Diaz’ definition av personlig integration. Diaz menar att personlig integration innebär att invandrare känner ”tillfredsställelse över aspekter som boende, arbete, inkomster med mera” (Diaz 1997, s. 33). Vi gör den kopplingen då vi menar att det torde vara svårt att känna sig tillfredställd med sitt boende eller arbete om man inte blir accepterad och respekterad för den man är.

Varken Beatrice eller Alice nämner specifikt att integration handlar om att känna sig delaktig i mottagarlandet. Beatrice har däremot en förståelse för att integration handlar om att invandrare ska anpassa sig efter de regler och lagar som finns i mottagarlandet samt få samma rättigheter som övriga medborgare i landet har. På så vis kan vi koppla Beatrice’ syn på integration till Diaz’ definition av politisk integration, vilket innebär att invandrare erhåller fullständiga politiska rättigheter. Det går även att göra en koppling till Diaz’ definition av ekonomisk integration, vilket innebär att invandrare får samma rättigheter till arbete och inkomster som andra medborgare.

8.2 Bibliotekets integrationsfrämjande arbete – i tankar och praktik

Här nedan följer en presentation av de svar från intervjun som kan kopplas samman med hur bibliotekarierna tänker kring bibliotekets möjligheter att stödja integration. Vi var också intresserade av hur väl deras tankar kring integrationsfrämjande arbete är kopplat till verkligheten, det vill säga hur verksamheterna arbetar riktat gentemot gruppen invandrare. Vi har valt att presentera två frågor som är sammankopplade till varandra under samma tema för att underlätta övergången mellan vad bibliotekarierna gör i verkligheten och hur de tror att det arbetet kan bidra i invandrarnas integrationsprocess. Vi har därefter valt att analysera de två underliggande frågorna tillsammans för att minska risken för onödig upprepning. Analysen utgår ifrån Diaz (1997) teori om integration samt Andersson och Skot-Hansens (1994) teori om bibliotekets fyra roller.

8.2.1 Resultatredovisning

Som vi nämnt tidigare så har vi valt att presentera resultatet av detta tema genom två underliggande frågor. Den första frågan relaterar till hur bibliotekarierna och

biblioteken arbetar riktat gentemot invandrarna. Här inkluderas även frågor rörande bibliotekariernas erfarenhet. Då vi är medvetna om att det kan finnas en brist på resurser så är vi även intresserade av vad bibliotekarierna skulle vilja göra om de hade obegränsade resurser.

Den andra frågan som presenteras är vad bibliotekarierna anser att de kan göra för att främja integration i samhället. Här har vi, utöver frågor kring hur verksamheten och bibliotekarierna själva kan bidra till integration, inkluderat frågor kring hur biblioteket kan minska fördomar samt huruvida biblioteket kan bidra till ett ökat socialt kapital i samhället.

Integrationsfrämjande arbete i praktiken

Atlantis

På Atlantis arbetar Alice som ämnesbevakare för språk och har ansvar för hyllan ”Ny i Sverige” vilket är en hylla specifikt riktad gentemot invandrare. På denna hylla finns framför allt läroböcker i svenska som andraspråk. Alice har även ansvar för bland annat inköp av språkkurser, som är en kombination av bok och CD-skiva, DVD-filmer samt lexikon på olika språk. Hon är dessutom med i bibliotekets ”Multikulti”-grupp där hon dels är ute och informerar potentiella användare om bibliotekets utbud, dels gör studiebesök till platser som kan vara av stort intresse för invandrare. Alice påpekar att det främst är Komvux och SFI-studerande som använder sig av utlåning av böcker men menar att även de som inte är accepterade till SFI-studier, exempelvis de som saknar uppehållstillstånd, ska få en möjlighet att lära sig svenska med hjälp av bibliotekets resurser. Biblioteket erbjuder sina lokaler åt Studiecetrum, en verksamhet som drivs av Komvuxlärare som på sin fritid hjälper invandrare med svenska språket.

Beatrice är en del av teamet barn/skön som har hand om skönlitteratur för barn, på svenska såväl som på andra språk. Beatrice ansvarar för översatt skönlitteratur samt skönlitteratur på andra språk än svenska. Förutom detta så är Beatrice liksom Alice med i Multikulti-gruppen och nämner att de driver lite olika projekt, exempelvis så har de ett samarbete med landningsbanan dit de åker och möter nyanlända direkt när de kommer. De driver även ett språkcafé och två olika bokcirklar, en med fokus på arabiska och en med namnet ”Ny i Sverige”, som riktas gentemot personer som tagit sig förbi stadiet med den allra mest lättlästa litteraturen men heller inte läser alltför tunga böcker ännu. Beatrice nämner även att hon håller i arbetsplatsutlåning och har en del bokpresentationer på arbetsplatsen Södra, samt att hon jobbar en del på Hörnan, vilket är ett ekonomiskt kooperativ som biblioteket har ett samarbete med och där bland annat SFI har varit aktiva. Där värvar Beatrice nya biblioteksanvändare både genom att ta med sig böcker dit och genom att ta med personer därifrån för studiebesök på biblioteket.

Vi avslutade intervjun med att fråga vad bibliotekarierna skulle vilja göra om de hade mer resurser. Beatrice vill öppna en filial i den mest invandrartäta stadsdelen. I dagsläget finns där endast ett virtuellt bibliotek med en dator och ett utlämningsställe men Beatrice vill att den mänskliga kontakten ska finnas med, speciellt där ute där många nyanlända familjer bosätter sig. Även Alice ser det betydelsefulla i att öppna en filial. Beatrice vill även starta fler språkcaféer eftersom de kan spela en viktig roll i språkutvecklingen. Hon påpekar att språkcaféer måste vara avslappnade och öppna. Deltagarna måste våga prata, annars fungerar det inte.

Elysiön

Cecilia har under sina nio år arbetat med olika projekt som fokuserat på invandrargrupper. Sedan några år tillbaka är hon med och driver Kunskapsängen, där även Doris arbetar. Kunskapsängen är ett projekt som arbetar riktat gentemot

vuxenutbildningen, inom vilken det finns mycket SFI-grupper. Kunskapsängen erbjuder läxhjälp och annan form av individuell vägledning så som hjälp med att skriva arbetsansökningar. Elisabeth nämner att den svenska modellen med CV och personligt brev är något helt nytt för många invandrare, som kommer ifrån länder där det ser annorlunda ut. Således är det ganska vanligt med personer som behöver hjälp med att utforma dessa dokument. Personalen på Kunskapsängen bedriver även gruppaktiviteter i form av visningar av biblioteket, filmvisningar och annat. Förutom SFI-grupper så kommer även personer som ännu inte har fått någon plats på utbildningen och nyttjar bibliotekens material för att påbörja sin svenskinläring, eftersom kön till SFI-utbildningen kan vara lång. Doris inflikar att invandrare ibland använder program anpassade för personer med läs- och skrivsvårigheter, eftersom de också har problem med att läsa och skriva på svenska när de är nyanlända.

Cecilia berättar vidare att biblioteket håller i språkcaféer som är mycket populära. Vad gäller marknadsföring förklarar Cecilia att biblioteket prioriterar de grupper som de har svårt att nå ut till. Exempelvis så har de svårt att få romer till biblioteket, vilket Cecilia tror beror bland annat på att det är en väldigt komplex grupp med många olika undergrupper. Biblioteket har varit kontakt med romska föreningen men Elisabeth påpekar att de behöver ligga på mer där för att lyckas nå gruppen. Biblioteket har haft kontakt med flera olika föreningar men resultaten av detta varierar väldigt. Doris har arbetat med integrationsfrågor på Elysion i fyra-fem år genom projektet Kunskapsängen som startades i samband med att hon började arbeta som bibliotekarie. Elisabeth har arbetat riktat mot invandrare på Elysion under de senaste fyra åren. Elisabeth har emigrerat från ett annat land och har således ett annat modersmål än svenska, detta utnyttjar hon genom att hålla i språkträning genom modersmålet för andra invandrare som har samma modersmål. Elisabeth betonar vikten av att skapa relationer med användarna, och menar att ett bra sätt för biblioteket att marknadsföra sig är genom de personer som de skapat relationer till.

På grund av tidsbrist menar Elisabeth att det är svårt att hinna hjälpa sina deltagare så mycket som hon skulle vilja, men för att kunna vara mer tillgänglig har hon skapat en Facebook-grupp där hon bland annat informerar om kommande träffar och besvarar frågor av olika slag. I samband med att Elisabeth håller i språkträningen så visar hon även bibliotekets andra resurser för deltagarna, berättar om Kunskapsängen, hjälper dem att skaffa lånekort med mera. Precis som Elisabeth håller i språkundervisning för personer med samma modersmål som hon själv, så finns det ytterligare en bibliotekarie på samma bibliotek som även hon undervisar i svenska utifrån sitt modersmål. Biblioteket försöker att utnyttja de språkresurser som finns i personalstyrkan även på andra sätt. Det har de gjort bland annat genom att läsa in sagor på språk som det är ont om ljudböcker på. Elisabeth och den andra bibliotekarien som har ett annat förstaspråk än svenska håller även i sagostunder på sina modersmål, samt att de bjuder in biblioteksbesökare med andra språk att hålla i sagostunder de också. För att nå ut till målgruppen och locka invandrare med små barn att komma till biblioteket så besöker Elisabeth dagis i bostadsområden med högt invandrarantal och lämnar foldrar med text på svenska såväl som på sitt modersmål. Elisabeth arbetar även som språksamordnare på biblioteket. Det innebär att hon försöker lyfta olika språk och arbeta för ett mångkulturellt bibliotek.

Vi avslutade intervjun med att fråga vad respondenterna skulle vilja göra mer för att arbeta integrationsfrämjande, om de hade haft obegränsade resurser. Doris menar att det skulle vara bra med mer personal eftersom de då skulle få möjligheter att utveckla kommunikationen med sina användare ytterligare och således få en större förståelse för deras behov. Vidare menar hon att det är problematiskt att biblioteket har så få utrymmen som det går att stänga till om, att det är så öppet. Samtidigt som det ger en

härlig atmosfär så stör det oundvikligen övriga biblioteksanvändare att exempelvis språkcaféet hålls i öppna lokaler. Om det inte vore för störningsmomentet så skulle man kunna utveckla språkcaféet och nischa det mer, menar Doris. Hon tror också att mer tid och ökade resurser skulle öppna upp för möjligheten att samarbeta mer med olika organisationer i staden. Elisabeth menar att det vore bra om biblioteket kunde ta emot fler praktikanter med utländsk härkomst eftersom det vore ett bra sätt för dem att få träna svenska och att få komma ut på en arbetsplats.

Hur bibliotekarier anser att de kan stödja integrationsprocessen

Atlantis

Beatrice anser att biblioteket kan hjälpa till att bekämpa rädslor inför andra kulturer genom att tillhandahålla olika utställningar och andra sätt att uttrycka sig på, framför allt genom skrift. Hon menar att det är bibliotekets skyldighet att hitta de böcker och röster som inte är särskilt kommersiellt gångbara och att ge även dem en chans att bli hörda och på så sett ge låntagare en möjlighet att vidga sina vyer. Beatrice menar att det är viktigt att bibliotekarierna har kunskap om dessa böcker eftersom det är de som behöver hjälp för att komma fram i ljuset. Hon menar att det bland annat är på så vis som bibliotekarierna i sin profession kan stödja integrationsprocessen. Beatrice påpekar att många som kommer till Sverige är analfabeter vilket gör det svårt att bibehålla ett bokbestånd på deras egna språk eftersom de lär sig läsa och skriva på svenska. Det är bra att det finns ljudböcker, men det innebär alltid en svårighet att hitta medier på andra språk. Som exempel tar hon upp somaliska som inte blev ett officiellt språk förrän på 1970-talet, vilket innebär att medieutbudet är mycket begränsat. Trots svårigheterna betonar hon att det är viktigt att kunna erbjuda böcker på andra språk. Detta gäller kanske framför allt för de som har varit i Sverige under en längre tid eller tillhör den andra eller tredje generationens invandrare, eftersom att språket och böckerna kan vara kopplade till identitetsskapande. Alice instämmer och menar därför att det är viktigt att ha en omvärldsbevakning för att kunna fånga upp dessa böcker.

Både Alice och Beatrice anser att det är viktigt att de i sin profession och som individer inte sprider vidare fördomar utan istället aktivt försöker motarbeta dem genom att visa att det inte är okej att vädra rasistiska åsikter. Alice anser att det hon i sin profession kan göra för att stödja integrationen är att möta målgruppen och förhöra sig om deras behov vilket de också gör på Atlantis genom att besöka landningsbanan och möta de nyanlända med tolkar. Hon menar även att biblioteken kan stödja integrationen genom att ge användarna tillgång till datorer och information, vilket bidrar till att alla i samhället kan delta i den demokratiska processen.

Vi frågade respondenterna vad de tror om bibliotekets möjligheter att hjälpa invandrare att utveckla sina sociala nätverk. Alice och Beatrice menar att biblioteket fungerar som en mötesplats där formella tillställningar och programutbud kan leda till nya sociala kontakter, men påpekar att det är svårt att bidra till att kontakter knyts. De var också noga med att påpeka att allt med möten är individuellt och att det är upp till individerna att fördjupa kontakterna vidare. Biblioteket kanske kan fungera som en startpunkt men det måste vara individerna själva som vill träffa, eller snarare fortsätta träffa, andra människor. Beatrice gav oss ett exempel på hur biblioteket kan öppna upp för möjligheter till möten mellan människor som inte skulle ha pratat med varandra i vanliga fall. Beatrice berättar att hon höll i en traditionell bokcirkel med kvinnor i olika åldrar som kom att krocka med hennes språkcafé som hålls i den invandrartäta statsdel som nämns ovan. När hon frågade medlemmarna i bokcirkeln om de kunde komma överens om att mötas varannan månad för att få ihop det med hennes schema fick hon negativt svar. Istället bestämde sig medlemmarna för att hålla sin bokcirkel i den

invandrantäta stadsdelen, vilken de annars inte skulle ha åkt till. De fick därmed möjlighet att träffa människor som de kanske inte hade mött annars.

Alice berättade om ett annat, liknande exempel. Atlantis håller i "Rim och ramsor" både på svenska och på andra språk ute på den invandrantäta stadsdelen. Eftersom Rim och ramsor ofta är fullbokat inne på huvudbiblioteket så hänvisades svenska föräldrar till att åka till den invandrantäta stadsdelen istället. Både Alice och Beatrice menar att sådana här möten fungerar som en motvikt mot de som uttrycker rasistiska åsikter, och ser bibliotekets potential att initiera sociala möten över kulturella gränser. Biblioteket kan då uppfylla punkt sju i Unescos folkbibliotekmanifest där det står att biblioteket ska främja kontakten mellan olika kulturer (Unesco, 1994/2000, s. 11). Alice betonar att man måste separera det professionella från det privata. Man ska kunna vara personlig utan att det blir privat vilket kan vara knepigt eftersom det är lätt att halka över gränsen ibland. Alice berättar för oss att hon genom sitt jobb märker att det finns ett stort förtroende och en tillit för biblioteket och dess personal. Till skillnad från Vårheim (2011) som skriver att tillit hos invandrargruppen för biblioteket beror på särskilda programverksamheter, menar Alice att biblioteket kan skapa tillit genom att endast vara ett bra hjälpmedel då det uppstår informationsbehov. Detta genom att antingen hjälpa till själva, med böcker eller personlig information, eller genom att hänvisa till andra.

ElySION

Cecilia menar att biblioteket är en neutral plats där människor med vitt skilda bakgrunder möts på ett naturligt sätt. Hon berättar att hon genom sitt jobb själv lärt känna och blivit nära vän med flera personer av utländsk härkomst, något som hon inte tror skulle ha hänt om det inte vore för biblioteket. Visserligen kan man möta invandrare genom skolan eller andra platser, men Cecilia menar att hon själv och många andra saknat den möjligheten då de vuxit upp i områden bland utslutande svenskfödda. Cecilia menar att biblioteket genom sin potential att fungera som en mötesplats kan bidra till att vidga besökarnas sociala nätverk. Hon finner stöd för det resonemanget i att hon själv och hennes kollegor med egna ögon iakttagit hur personer med vitt skilda bakgrunder möts genom Kunskapsängen, men påpekar samtidigt att möten även kan ske på andra ställen än just där. Hon lyfter också fram Röda Korsets språkverksamhet där personer med olika språkbakgrund ges möjlighet att mötas, och betonar att det är en väldigt uppskattad verksamhet.

Doris menar att biblioteket fungerar som en mötesplats då det har en enorm genomströmning av människor med olika bakgrunder och i olika åldrar, som möts och knyter kontakter. Hon ger ett konkret exempel på hur två människor mötts då hon berättar om en kvinna som ansatte bibliotekarierna med svåra grammatiska frågor men istället fick hjälp av en man som i och med att han var arbetslös hade den tid att hjälpa som bibliotekarierna tyckte att de saknade. Dessa personer ses på biblioteket varje dag sedan två år tillbaka. Doris berättar också om en författare som satt på biblioteket och skrev och som i samband med det kom i kontakt med en grupp människor som fungerade som hennes referensgrupp. Doris påpekar att personalen inte ser alla möten som sker, men att de ser en del och särskilt genom Kunskapsängen, då det är ett ställe där de kommer användarna nära.

Doris menar vidare att biblioteket genom att fungera som en mötesplats kan bidra till att utvidga besökarnas sociala nätverk. Hon förklarar att personalen uppträder föredömligt genom att prata på en personlig nivå med sina besökare, vilket de tror får en vidare spridning till besökarna. Bibliotekarierna försöker att öppna upp för samtal mellan besökarna och ser även att besökare som träffats under aktiviteter fortsätter att

prata med varandra även efteråt. Cecilia inflikar att den personliga nivån ibland övergått till en privat nivå och att hon genom detta blivit vän med flera av bibliotekets besökare.

Doris och Elisabeth betonar att en av bibliotekets största styrkor är att de inte ställer några krav, att trösklarna är låga och alla är välkomna. Doris berättar att de genom enkätundersökningar har förstått att det finns besökare som verkligen uppskattar att biblioteket finns, då det är det enda stället de kan gå till utan att någon ber om deras personnummer. Biblioteket erbjuder även lånekort för personer som är papperslösa, då de anser att biblioteket ska vara till för alla. Elisabeth nämner också att bibliotekarierna inte är rädda för att prova nya saker, utan att de är väldigt öppna för nya idéer som kan förbättra verksamheten.

Cecilia, Doris och Elisabeth är alla övertygade om att biblioteket kan bidra till att minska rädslor och fördomar inför personer från andra kulturer. Doris menar att biblioteket utmanar fördomar genom att man möter människor med olika bakgrunder där och lär känna personer från andra kulturer. Doris berättar till exempel att hon brukade lägga märke till personers hud- och hårfärg innan hon började jobba på biblioteket, men att hon genom att frekvent träffa personer från olika länder har lärt sig att se individer snarare än att automatiskt kategorisera dem i olika fack efter härkomst. Cecilia instämmer och betonar att bibliotekets besökare har vitt skilda bakgrunder, och att människor får möjlighet att mötas över kulturgränserna på ett sätt som inte sker på särskilt många andra ställen i samhället. Hon menar att bostadsmarknad, arbetsmarknad och skola är mer eller mindre segregerade och att biblioteket genom att locka personer med olika kulturer och bakgrunder motverkar den segregation som finns i samhället. Hon menar vidare att mötet med andra kulturer ger människor en god möjlighet att se varandra som individer snarare än som tillhörande en viss kultur. Cecilia menar att mötena och samtalen som äger rum bidrar till en direkt minskning av fördomar.

8.2.2 Analys

När vi frågade bibliotekarierna hur de kan stödja invandrarnas integrationsprocess fick vi mycket material att arbeta med. Vi försöker i nedanstående text ge en utförlig analys kring den frågan. För att underlätta läsningen av analysen har vi valt att dela upp den i avsnitt som berör olika delar av bibliotekariernas arbete. Vi har valt att utgå ifrån fem verksamheter i vår analys, då vi anser att dessa är de viktigaste i bibliotekens integrationsfrämjande arbete. Vi har därefter försökt resonera kring hur dessa verksamheter kan kopplas till både Diaz' sju integrationsdimensioner och Andersson och Skot-Hansens fyra roller.

Medieutbud och utställningar

En av bibliotekets mest grundläggande funktioner är att tillhandahålla böcker och andra medier för allmänheten. Alice och Beatrice menar att de genom medieförsörjning kan stödja integrationsprocessen, då invandrare genom olika medier får möjlighet att bevara sin egen kultur och identitet. Som nämnts i bakgrunden innebär integration att man ska bli delaktig i samhället och samtidigt få bevara sin egen kulturella identitet. Böcker från och om olika kulturer och språk främjar integrationen genom att skapa en acceptans för dessa. Beatrice menar att biblioteket kan stödja integrationen med sitt bokbestånd genom att det kan hjälpa till att bekämpa fördomar och rädslor inför minoritetsgrupper. Hon tror också att biblioteket genom att ge olika grupper av människor möjlighet att uttrycka sig, genom exempelvis utställningar, bidrar till en ökad förståelse för människor som kommer från andra kulturer.

Genom dessa funktioner vågar vi påstå att biblioteket kan bidra till både den personliga och den sociala integrationen. Genom att öka förståelsen för minoritetskulturer kan biblioteken bidra till att invandrare känner sig accepterade i

samhället. Vad gäller den sociala integrationen är ett arbete som motverkar fördomar och rädslor positivt då det bidrar till att höja tilliten mellan medborgarna i samhället. Tillit byggs på en grund av respekt och förståelse och genom att höja kunskapen om andra kulturer kan bibliotekarierna bidra till en ökad förståelse och respekt bland samhällets medborgare.

Genom att biblioteket bidrar såväl till att minska okunskapen kring främmande kulturer som till skapandet och utvecklandet av invandrades kulturella identitet kan vi se att biblioteket verkar genom två av bibliotekens fyra roller (Andersson & Skot-Hansen 1998). Som nämnts i Teorikapitlet så är den kulturella rollen kopplad till kulturell utveckling. Invandrare kan, genom att läsa böcker från sin egen kultur, eller från andra kulturer, utvecklas på ett kulturellt plan samtidigt som de utvecklar sina egna identiteter. Detta kan av samma anledning även kopplas till kunskapsrollen, det vill säga att man genom att öka sin kunskap om andra kulturer bidrar till formandet av sin egen identitet. Samtidigt går det att urskilja kunskapsrollen eftersom bibliotekarierna anser att utbudet är viktigt för att minska fördomar om minoritetskulturer i samhället genom att öka kunskapen kring dessa kulturella grupper.

Utbildning och folkbildning

Folkbibliotek har länge varit associerade med tankar kring folkbildning och utbildning. Dessa tankar lever kvar än idag och präglar mycket av bibliotekens verksamheter riktade mot invandrargruppen. Som framgått under redovisningen av intervjuerna så lånar Atlantis ut sina lokaler till Komvux lärare som hjälper invandrare med svenskinläring. De hjälper också till på Hörnan, vilket är ett ekonomiskt kooperativ där invandrarna får möjlighet att utveckla kunskaper och införskaffa erfarenheter kring arbete i Sverige (personlig integration och ekonomisk integration) samtidigt som de får en möjlighet att få en mer praktisk utbildning i det svenska språket (kommunikativ integration). Hörnan är därmed ett bra exempel som visar hur biblioteket kan bidra till den ekonomiska-, den personliga och den kommunikativa integrationen genom sin kunskapsroll då det ökar invandrades möjlighet att bli mer aktiva i samhället. Atlantis är inte särskilt aktiva i sådana här utbildningssituationer eftersom de endast samarbetar med andra organisationer och lånar ut sina lokaler till Komvux. Bibliotekets egna utbildningsfrämjande projekt begränsar sig till språkcaféer och enstaka föreläsningar.

Elyson tar en mer aktiv roll i utbildningen av invandrare, både vad gäller språkinläring och andra kunskaper som behövs för att leva självständigt i det svenska samhället. Bibliotekarierna på Elyson driver bland annat Kunskapsängen, där de utbildar sina användare i bland annat datoranvändning och utformning av arbetsansökningar. Elyson bidrar liksom Atlantis till kommunikativ integration och personlig integration genom att de ökar invandrades chanser på arbetsmarknaden och därmed även ökar chanserna för att de upplever en tillfredsställelse över bland annat arbetesaspekten. De bidrar också till att invandrare blir mer självständiga i samhället vilket Elizabeth menar är en viktig del av integrationsprocessen.

Ett annat tecken på Elysons aktiva roll framgick av Elisabeths förhoppning om att biblioteket ska ta emot fler praktikanter med utländsk härkomst om det får mer resurser. Dessa praktikanter skulle få en möjlighet att öva på sin svenska i en informell situation (kommunikativ integration), knyta kontakter med en yrkeskår samt få erfarenheter som kan gynna dem i deras framtida arbetsliv (personlig och ekonomisk integration). De skulle dessutom komma i kontakt med majoritetsbefolkningen på ett bra sätt (social integration). Bibliotekarierna tror att de kan stödja integrationsprocessen mycket genom att fokusera på kunskapsbildandet, vilket innebär att de antar en kunskapsroll.

Språkutveckling

Bibliotekarierna är överens om vikten av att stödja invandrades svenskinläring. De driver språkcaféer, även om Beatrice och Doris önskar att det lades mer resurser på att utveckla dessa. Elizabeth berättade dessutom att hon ser språket som nyckeln till integration. Om vi försöker koppla ihop praktiken med teorin kan vi se att språkcaféer kan bidra till både språkutveckling (kommunikativ integration) och till ökade sociala interaktioner (socialt kapital). Däremot bidrar inte språkcaféerna till social integration eftersom detta förutsätter att sociala nätverk skapas med infödda svenskar. Biblioteken kan genom språkcaféer fokusera på den sociala rollen eller kunskapsrollen. Det har dock framgått av intervjuerna att bibliotekarierna främst anser sig bidra till språkutvecklingen. Vi drar därför slutsatsen att syftet med språkcaféerna är att bidra till språkinläring. Därmed ligger fokus i den här verksamheten på bibliotekets kunskapsroll, trots att språkcaféerna även kan bidra till utvecklingen av sociala nätverk. Vi kan också konstatera att Atlantis genom språkcaféer bidrar till boendeintegration, eftersom de verkar som en social verksamhet i den invandratäta stadsdelen.

Andra verksamheter som kan bidra till språkutvecklingen är dels bibliotekens medieutbud med fokus på språkkurser och språkundervisningen som drivs av Elysiön, dels olika bokcirklar riktade gentemot invandrare. Somliga bokcirklar är främst till för att diskutera och läsa böcker på främmande språk, såsom den arabiska på Atlantis, medan andra, såsom bokcirkeln 'Ny i Sverige', kan bidra till att utveckla svenskan hos deltagarna genom att de läser och diskuterer svenska böcker. På Elysiön framgick inte om de hade bokcirklar riktade mot invandrare eller ej. Liksom språkcaféer är inte sådana bokcirklar särskilt lämpade för en utveckling av social integration då kontakten med svenskar begränsas till bibliotekarien som håller i projektet. Bokcirklar som är öppna för alla kan dock bidra till social integration eftersom invandrare och inhemska personer får möjlighet att mötas där, men då majoriteten av befolkningen talar obehindrad svenska så kan man tänka sig att invandrare som kämpar med språkinläringen drar sig för att vistas i dessa rum.

Biblioteket som mötesplats

Flera av bibliotekarierna pratar om biblioteket som en mötesplats. Detta är något som förekommer ofta i diskursen kring folkbibliotekets roll i dagens samhälle. Begreppet brukar endast inkludera fysiska möten, något som även märktes under våra intervjuer. Beatrice och Alice menar att det vore meningsfullt att öppna en filial i Atlantis mest invandratäta stadsdel, och att det är något de skulle göra om de hade mer resurser. De ser vikten av att verka genom den sociala roll som biblioteket kan spela i samhället genom att hjälpa till att skapa sociala nätverk. Detta synsätt är starkt kopplat till Diaz' boendeintegration. I Elysiön finns det redan bibliotek ute i de invandratäta områdena vilket förklarar varför ingen av respondenterna från Atlantis nämner vikten av att vara ute där. Elizabeth nämner dock vikten av att tillgängliggöra sig själv på sociala medier för att för att finnas till hands för användarna även när det inte är möjligt att ordna fysiska möten. Därmed kan vi se att begreppet mötesplats även kan inkludera internet och sociala medier.

Denna aspekt av bibliotekets funktioner kan även kopplas till både Diaz' sociala integration och till bibliotekets sociala roll. Cecilia anser bland annat att biblioteket är en plats där personer med olika bakgrunder får möjlighet att mötas på neutral mark och att det på så vis bidrar till att invandrade och inhemska personer möts och knyter kontakter med varandra. Genom att fungera som en neutral plats kan biblioteket således bidra till social integration, det vill säga att invandrade personer genom att få kontakt med inhemska personer ökar sitt sociala kapital. Biblioteket blir på så vis även en plats där multikulturalism kan främjas, genom att personer från olika kulturer får chansen att mötas på lika villkor. Doris tror liksom Cecilia att biblioteket har en stor potential som

mötesplats och ger flera konkreta exempel på hur hon iakttagit att sociala kontakter knyts. Genom att vidga besökarnas sociala nätverk så bidrar biblioteket till en direkt ökning av dessa personers sociala kapital.

Doris pratar bland annat om att bibliotekarierna, indirekt, kan påverka den sociala integrationen genom att prata på en personlig nivå med besökarna, något hon tror sprider sig till de andra besökarna. Hon menar att de genom att öppna upp för samtal mellan olika personer bidrar till att kontakter knyts även mellan kulturgränser. Den sociala aspekten kan därmed också bidra till en ökad respekt och förståelse mellan människor med olika kulturella och etniska bakgrunder (personlig integration). Detta exemplifierades på ett tydligt sätt i intervjuredovisningen då både Beatrice och Alice berättade om hur användare åkte ut till den invandratäta stadsdelen på grund av programutbud. Dessa exempel visar också på hur biblioteket kan bidra till boendeintegration genom att agera som en social institution, vilken bidrar till ett utvidgande av sociala nätverk ute i den invandratäta stadsdelen.

Cecilia, Doris och Elisabeth pratar om att biblioteket som mötesplats kan bidra till personlig integration genom att bidra till minskandet av rädslor och fördomar gentemot personer från andra kulturer. Som nämnts tidigare så gör vi denna koppling då vi menar att man inte kan känna tillfredställelse över sitt boende eller arbete om man inte blir accepterad och respekterad för den man är. Vi menar också att minskandet av rädslor och fördomar gentemot personer från andra kulturer bidrar till att främja multikulturalism, då det bidrar till att olika kulturer kan vistas sida vid sida utan att konflikter uppstår. Därmed kan vi påstå att biblioteket genom att agera som mötesplats och därmed agera utifrån bibliotekets sociala roll kan bidra till boendeintegration, personlig integration, social integration och därmed även bidra till ökningen av socialt kapital i samhället.

Uppsökande verksamhet

Uppsökande verksamhet är något av en grundsten för bibliotekens överlevnad. Om användare inte kommer självmant till ett bibliotek måste biblioteket söka upp sina användare. Bibliotekarierna är måna om att få fler sociala grupper att nyttja bibliotekets resurser, de är därför ute och informerar underrepresenterade grupper om bibliotekets resurser. Cecilia påpekar att biblioteket prioriterar att nå fram till de grupper som är svåra att nå och Elisabeth menar att de borde satsas ännu mer på detta. Det uppsökande arbetet går att koppla till den sociala rollen, vilken omfattar bland annat bibliotekets uppsökande verksamhet. Doris betonar att biblioteket är till för alla och att biblioteket erbjuder lånekort även till papperslösa. Detta går att koppla till Bibliotekslagen, av vilken framgår att "Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla" (SFS:2013:801).

Även Elisabeths försök att finnas tillgänglig genom sociala medier kan kopplas till den uppsökande verksamheten eftersom hon försöker få och hålla kontakten med sina användare. Det finns i Elisabeths arbete ytterligare en koppling till den sociala rollen vilket är den rådgivande aspekten. Alice menar att hennes bidrag till stödandet av integrationen till stor del är kopplad till den uppsökande verksamheten. Uppsökande verksamhet kan förutom den sociala rollen även kopplas till både Diaz' definition av primärintegration social integration. Kopplingen till primärintegration och social integration är till största delen densamma, det vill säga att kontakter med personer som har en annan etnisk bakgrund bidrar till ett ökat socialt nätverk.

Biblioteket Atlantis möter nyanlända invandrare på ett tidigt stadie genom ett projekt som kommunen driver. Personliga kontakter skapas troligen inte då, men vi menar att bibliotekarierna genom att finnas med redan vid invandrades ankomst får en god möjlighet att etablera nya kontakter och att marknadsföra biblioteket för grupper

som med stor sannolikhet kommer att ha nytta av dess resurser. Samtidigt bidrar mottagandet till att de nyanlända får kunskap om att det finns en institution utanför flyktingmottagningen som välkomnar dem med öppna armar.

9 Slutsats

I det här avsnittet ges en kort sammanfattning av analysen samtidigt som vi besvarar de forskningsfrågor som ställts i början av uppsatsen. De forskningsfrågor vi valt att utgå ifrån är följande:

- Hur tänker bibliotekarier kring begreppet integration?
- Hur arbetar bibliotekarier riktat gentemot invandrare och genom vilka av bibliotekens funktioner anser de att det arbetet kan stödja invandrares integrationsprocesser?

9.1 Bibliotekariernas syn på begreppet integration

Vi har genom vår undersökning kunnat urskilja en koppling mellan hur bibliotekarierna ser på begreppet integration och hur de arbetar riktat mot invandrare. Trots att vi mött visst motstånd och en oförståelse inför begreppet integration, så kan vi ändå konstatera att bibliotekarierna på de båda biblioteken har en relativt samstämmig förståelse för vad integration innebär. Vi kan dock konstatera att bibliotekarierna verksamma på Elysion har en djupare förståelse för begreppet än vad bibliotekarierna som jobbar på Atlantis har. På Elysion framgick det att alla respondenter har en förståelse för vikten av att invandrare får samma möjligheter som övriga invånare samt att kulturella olikheter respekteras, vilket är en viktig beståndsdel i begreppsdefinitionen. Men varken Alice, Beatrice eller Cecilia inkluderade aspekten kring deltagandet i samhället vilket också ingår i definitionen av integration. Denna aspekt hade däremot Doris och Elisabeth med i sina redogörelser. En annan aspekt av integration som alla respondenter var överens om var språkets betydelse.

9.2 Bibliotekariernas integrationsfrämjande arbete

Utifrån analysen kan vi konstatera att biblioteken, enligt tolkningar från bibliotekariernas svar, kan bidra inom flera av Diaz' sju integrationsdimensioner men att biblioteken kan stödja mer inom vissa dimensioner än andra. Vi har kunnat urskilja åsikten att bibliotekens verksamheter främst kan bidra integrationsfrämjande genom att öka förståelsen och respekten mellan olika kulturer och därmed minska fördomar, genom att hjälpa invandrare att skapa och knyta kontakter med majoritetsamhället samt genom att hjälpa den aktuella gruppen att utveckla sina språkkunskaper. Dessa insatser kan relateras till den personliga-, den sociala- och den kommunikativa integrationen. Även i primärintegrationen kan biblioteket spela en viktig roll genom att stödja nykomlingar med deras svenskinläring, antingen genom lokaluthyrning till lärare (till exempel de som arbetar på Studiecentrum) eller genom att själva lära ut till de invandrare som inte blivit antagna till SFI-utbildningen. Det framgick också att både Alice och Beatrice anser att biblioteket kan stödja boendeintegrationen genom att biblioteket fysiskt kan finnas på plats i invandrartäta stadsdelar.

Utifrån Andersson och Skot-Hansens teori om bibliotekets fyra roller framgick det att Alice och Beatrice från Atlantis lägger tyngdpunkten på bibliotekets kunskapsroll när de pratar om det integrationsfrämjande arbetet medan Cecilia, Doris och Elisabeth från Elysion lägger vikt på både kunskapsrollen och på den sociala rollen. Detta tyder på en åsikt bland bibliotekarierna om att biblioteket kan bidra i integrationsprocessen främst genom att stödja kunskapsbildande verksamheter. Cecilia, Doris och Elisabeths fokus på den sociala rollen innebär att de delar uppfattningen att biblioteket kan bidra

till uppbyggandet av sociala nätverk mellan invandrare och majoritetsamhället och på så sätt bidra till integrationsprocessen. Även fast Alice och Beatrice också är av uppfattningen att biblioteket kan bidra till social integration så framgår det att de inte lägger lika stor vikt vid den sociala biten. De ser snarare på den sociala aspekten som något av en biprodukt till resten av verksamheten. Alice och Beatrice betraktar alltså inte biblioteksverksamhetens potential att fungera som en mötesplats som en av dess huvudsakliga styrkor.

10 Diskussion

I följande kapitel diskuterar vi resultaten som sammanfattas i slutsatsen och försöker förklara vilka externa faktorer som kan ha påverkat eventuella skillnader som uppstod mellan de olika respondenternas svar. Vi har också jämfört och försökt se likheter mellan vad vi kommit fram till i undersökningen och resultaten från forskningen som presenterades under avsnittet ”Tidigare forskning”.

Bibliotekariernas syn på begreppet integration

Som vi tidigare konstaterat så var bibliotekarierna på Atlantis ganska motvilliga till att över huvud taget använda ordet integration. De menar att begreppet känns löst och alltför teoretiskt, att det är svårt att förstå vad vi egentligen menar när vi pratar om integration. En av bibliotekarierna ifrågasatte vad det är som behöver integreras och vad det är för svenskhet som invandrare ska integreras till att bli en del av. Som framgår av analysen så tolkade vi hennes svar som att hon anser att flera olika kulturer bör kunna samexistera, vilket är kärnan i ett multikulturalistiskt synsätt. Vi märkte under resten av intervjun med bibliotekarierna på Atlantis att det blev svårt att ställa frågor som innehöll begreppet integration. Det problemet hade troligen kunnat undvikas genom att omformulera frågorna så att ordet integration inte inkluderades. Då vi inte var beredda på de reaktioner vi fick var det dock en tanke som slog oss först i efterhand. Efter att ha genomfört intervjun med Atlantis insåg vi att det fanns ytterligare en fråga vi skulle vilja ställa till respondenterna. Frågan det gäller är På vilket sätt anser ni att biblioteket kan hjälpa invandrare att bli delaktiga i samhället? Då vi kontaktade bibliotekarierna och bad dem svara på den frågan meddelade dem att de kände att de redan hade gjort det, något vi inte riktigt höll med dem om. Det menar vi är ytterligare tecken på att de inte riktigt kände sig bekväma med integrationsbegreppet.

Bibliotekarierna på Elysion använde sig gärna av begreppet integration, och visade även en större förståelse för dess innebörd. En logisk förklaring till detta skulle kunna vara att flera av bibliotekarierna har utländsk bakgrund och därmed själva har genomgått en integrationsprocess. Vi menar också att biblioteket och dess personal har påverkats positivt av att det finns ett övergripande integrationsarbete i hela kommunen. Trots att det finns en skillnad mellan bibliotekariernas syn på begreppet har vi förstått att alla respondenter anser att integration innebär att man ska få behålla sin kulturella identitet och ändå bli respekterad av samhället. Detta innebär att de är positivt inställda till mångkultur. Bibliotekarierna betonar biblioteket som en resurs för bevarandet av olika individers kulturer genom att dels erbjuda ett utbud av medier på andra språk och från andra miljöer, dels genom att vara en neutral och öppen plats för alla. På så vis liknar våra resultat de som Picco presenterar (2008). Picco påvisade att biblioteket kan bidra inom såväl områdena utbildning och information samt personlig utveckling och nöjen samtidigt som invandrarna får möjlighet att bevara och stärka kopplingen till sin egen kulturella bakgrund och trosuppfattning (Picco 2008, s. 54-55). Vi har inte sett att det finns någon strävan bland biblioteken att suddas bort invandrarnas egna kulturer utan tvärtom menar de att biblioteket ska hjälpa till att främja en mångkultur precis som det

står i både IFLA: s mångkulturella biblioteksmanifest och Unescos folkbiblioteksmanifest.

Biblioteket som mötesplats

Då vi frågade respondenterna om bibliotekens möjligheter att verka integrationsfrämjande märkte vi en tydlig skillnad i svaren mellan bibliotekarierna på Atlantis och Elysion. På Elysion talade de mycket om hur biblioteket kan fungera som en mötesplats och att biblioteket genom att främja dessa möten kan minska fördomar och rädslor inför andra kulturer samt verka för byggandet av sociala nätverk. Personalen på Atlantis menar att biblioteket kan bidra till att skapa formella möten genom exempelvis föreläsningar, men uttryckte en tveksamhet till om biblioteket fungerar som en mötesplats för informella möten. Detta skulle kunna bero på att Elysion har en betydligt större genomströmning av människor. Personalen på Elysion betonade dessutom vikten av att biblioteken är en neutral plats där personer med olika bakgrunder får möjlighet att mötas. Detta visar att personalen på Elysion har en tydlig bild av hur integration kan främjas. Genom att respondenterna på Elysion betonar vikten av biblioteket som en neutral öppen plats och att alla respondenter ser biblioteket som en mötesplats mellan kulturer och människor, kan vi se en koppling mellan våra resultat till Stigendals (2008) forskning där han skriver att biblioteket kan fungera som en bro mellan innanförskap och utanförskap. Vi menar att den här bron endast är möjlig om biblioteket är en neutral mötesplats där alla är välkomna.

Språkets betydelse och uppsökande verksamheter

Under intervjuerna har det framgått att bibliotekarierna anser att språket är en viktig grundsten i integrationsprocessen. Personalen på Elysion betonar att invandrare genom att lära sig svenska språket får möjlighet att bli mer självständiga och delaktiga i samhället. Vi kan med andra ord konstatera att bibliotekarierna anser att det är viktigt att främja den kommunikativa integrationen. Bibliotekarierna på Atlantis betonar dessutom vikten av att arbeta genom uppsökande verksamhet, för att på så vis nå ut till en bredare grupp människor. Våra resultat rörande språket och uppsökande verksamheter kan ses i relation till både Elbeshausen och Skovs (2004) samt Jönsson-Lanevskas (2005) forskningsresultat. Elbeshausen och Skovs resultat visar att biblioteket kan bidra till integration genom uppsökande verksamhet och Jönsson-Lanevskas forskning visar att bibliotekets roll i språkinläringen kan bidra till integration. Att språket är viktigt för integrationen konstaterades även av Angel och Hjern (2004) då de menade att bristande språkkunskaper är ett hinder som flyktingar måste ta sig över för att tillit ska skapas mellan flyktingar och majoritetsbefolkningen (s. 130).

Koppling mellan idé och praktik

Det har varit möjligt att urskilja en koppling mellan hur bibliotekarierna tänker och resonerar kring begreppet integration och hur biblioteket arbetar gentemot invandrargruppen. Som vi nämnt i analysen så tar Elysion en mer aktiv roll i utbildningen för sina nykomna användare, både vad gäller språket och allmänbildning som behövs för att leva självständigt i samhället. Atlantis verkar däremot nästan enbart genom samarbeten med andra organisationer som ger invandrarna den kunskap de behöver. Atlantis antar med andra ord en mer passiv roll i själva utbildningen. Vi vill med detta sagt inte förminska den stödande roll som Atlantis har. Vi menar dock att bibliotekariernas syn på integration, utöver redan nämnda orsaker, även kan ha påverkats av bibliotekens aktiva respektive passiva roll i utbildningen. Elysions arbete med invandrare kan ha påverkat bibliotekariernas uppfattning om vad integration

innebär – att invandrare utöver att bli respekterade för sina kulturella bakgrunder också ska kunna bli självständiga medborgare som deltar i samhället.

Val av metod och teori

Nu när undersökningen är genomförd och slutsatserna är presenterade vill vi här ägna ett litet stycke åt att diskutera hur användandet av metod och teori har fungerat. I metoden nämnde vi några problem som kan uppstå vid fokusgrupper, bland annat att en i gruppen kunde komma att dominera samtalet. Vi märkte det lite i den första intervjun då Beatrice hade en tendens att avsluta Alice' meningar. Detta medförde att Alice fick ett minskat utrymme och att det blev svårt att tolka vad hon egentligen försökte få fram. En annan tanke som slog oss som ett eventuellt problem med en sådan här metod är huruvida respondenterna verkligen vågar säga det de tycker inför sina kollegor. Vi kan nu i efterhand dra slutsatsen att respondenterna uttryckte snarlika åsikter. Huruvida detta stämmer överens med deras egentliga åsikter eller om de bara höll med varandra är svårt att avgöra. Vi vill ändå påstå att vår valda metod fungerat väl. Vi anser också att vi har lyckats tillämpa de teorier vi utgått ifrån på ett sätt som bidragit till att belysa resultaten. Det är svårt att veta om det finns andra teorier som hade kunnat bidra till analysen på ett ännu bättre sätt. Det är möjligt att den analysmodell vi utgått ifrån inte är den mest fruktsamma, därför kan vi konstatera att det vore intressant att genomföra ytterligare undersökningar med liknande tema, fastän med andra teorier som utgångspunkt.

För att komma i kontakt med lämpliga personer att intervjua kontaktade vi bibliotekscheferna på respektive bibliotek. Chefen på Atlantis hänvisade oss till två personer som arbetar riktat mot invandrare varav den ena främst fokuserar på medier, medan den andra även arbetar med programverksamhet. Chefen på Elysiön hänvisade oss till tre personer som främst arbetar med programverksamhet för invandrare. Således skiljer sig resultaten mellan de olika biblioteken genom att bibliotekarierna på Atlantis pratat betydligt mer om medier på andra språk. Vi menar att det är relevant att ha detta i åtanke då resultaten vi sammanställt naturligtvis påverkas av de respondenter som deltagit i undersökningen.

Vårt bidrag till forskningen och idéer inför framtida undersökningar

Mycket av forskningen har fokuserat på hur biblioteket kan stödja integration. Genom att vi har undersökt hur bibliotekarier uppfattar begreppet integration och samtidigt försökt urskilja uppfattning om bibliotekets roll i integrationsprocessen vill vi påstå att vi tillfört en ny aspekt i forskningen av den här frågan. Vi har tillfört en röst bland bibliotekarierna och redovisat deras tankar i relation till bibliotekens integrationsfrämjande uppdrag. Eftersom undersökningen endast inkluderar fem bibliotekarier från två bibliotek som arbetar relativt mycket gentemot invandrare, kan vi inte dra några slutsatser kring hur bibliotekarier som inte arbetar lika mycket med samma grupp ser på bibliotekets stödjande roll i integrationsprocessen. Det vi däremot kan fastställa är att det finns folkbibliotekarier som är mycket engagerade i integrationsfrämjande arbete och ser biblioteket som ett självklart stöd i integrationsprocessen, men att synen på den här rollen kan se olika ut på olika bibliotek.

Vi har fokuserat på att redovisa folkbibliotekariers syn på integration och bibliotekets roll i detta. I framtida undersökningar vore det intressant att istället undersöka vilken roll användargruppen anser att biblioteket spelar i deras integrationsprocess.

Referenser

Opublicerade källor

I uppsatsförfattarnas ägo

Intervju 1. Inspelning och transkribering med Alice och Beatrice från Atlantis (8 april 2014, 63:23)

Intervju 2. Inspelning och transkribering med Cecilia, Doris och Elizabeth från ElySION (30 april 2014, 63:34)

E-post med kompletterande svar från Cecilia på ElySION (9 maj 2014)

Publicerade källor

Andersson, M. & Skot-Hansen, D. (1994). *Det lokale bibliotek: Afvikling eller udvikling*. København: Danmarks Biblioteksskole.

Angel, B. & Hjern, A. (2004). *Att möta flyktingar*. (2., [utök. och uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Arends-Toth, J., & Van De Vijver, F. J. R. (2003). Multiculturalism and acculturation: views of Dutch and Turkish–Dutch, *European Journal of Social Psychology*, 33(2), 249–266. doi: 10.1002/ejsp.143

Audunson, R. (2005). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: The necessity of low-intensive meeting-places. *Journal Of Documentation*, 61(3), 429-441. doi: 10.1108/00220410510598562

Audunson, R. Essmat, S. & Aabø, S. (2011) Public libraries: A meeting place for immigrant women? *Library & Information Science Research*, 33(3), 220 - 227. doi: 10.1016/j.lisr.2011.01.003

Diaz, J.A. (1997). *Primärintegration och bidragsberoende: Studie av integration och tidigt bidragsberoende inom det kommunala flyktingmottagandet*. Norrköping: Statens invandrarverk

Elbeshausen, Hans. & Skov, Peter. (2004). Public libraries in a multicultural space: a case study of integration processes in local communities. *New Library World*, 105(3), 131 - 141. doi: 10.1108/03074800410526767

Ericsson, B. & Nordeman, M. (2011). *Plötsligt var världen här: Bibliotek och integration i tre Stockholmsförorter*. (Masteruppsats, Uppsala universitet, Institutionen för ABM). Från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:421703/FULLTEXT01.pdf>
Forum för reformer och entreprenörskap. (2012).

Regional statistik. Hämtad 5 april, 2014, från:
<http://www.migrationsinfo.se/regional-statistik/> (2014-04-05)

Hansson, J. (2005). *Det lokala folkbiblioteket: Förändringar under hundra år*. Linköping: Mimer, Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet

Hansson, J. (1998). *Om folkbibliotekens ideologiska identitet: en diskursstudie*. Lic.-avh. Göteborg : Univ.. Borås.

Regina Svanberg & Sara Bentfors

International Federation of Library Associations. (2008) *IFLA:s multikulturella biblioteksmanifest*.

Jochumsen, H. Hvenegaard Rasmussen, C. & Skot-Hansen, D. (2012). The four spaces – a new model for the public library. *New Library World*, 113(11/12), 586 - 597. doi: 10.1108/03074801211282948

Jonsson-Lanevska, Yelena (2005). The gate to understanding: Swedish libraries and immigrants. *New Library World*, 106(¾), 128-140. doi: 10.1108/03074800510587345

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.

Lönnaeus, Olle (2013, 22 maj). Segregation bakom upplopp. *Sydsvenskan*, 22 maj. Hämtad den 9 april, 2014, från: <http://www.sydsvenskan.se>
Migrationsverket. (2013). *Asylsökande barn*. Hämtad 23 april, 2014, från: <http://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Asylsokande-barn.html>

Picco, M. A. Paola. (2008) Multicultural Libraries' services and social integration: The case of public libraries in Montreal Canada. *Public Library Quarterly*, 27(1), 41-56. doi: 10.1080/01616840802122443

Reinhag, F. (u.å.) *Vad är integration?* Länsstyrelsen i Gotlands län. Hämtad 14 april, 2014, från: <http://www.lansstyrelsen.se/gotland/Sv/manniska-och-samhalle/integration/Pages/index.aspx>

SFS 2005:716. *Utlänningslag*. Stockholm: Justitiedepartementet. Från: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Utlanningslag-2005716_sfs-2005-716/?bet=2005:716 (2014-04-20)

SFS 2013:801. *Bibliotekslagen*. Stockholm: Kulturdepartementet. Från: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/sfs_sfs-2013-801/ (2014-04-08)

von Hall, G. (2013, 24 september). Sverige kritiserar hårt av FN. *Svenska dagbladet*. s. 8. Hämtad från databasen Mediearkivet. <https://web-retriever-info-com.proxy.lnu.se/services/archive.html>

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (1994/2000) *Unescos Folkbiblioteksmanifest*.

United Nation General Assembly (1951) *Convention Relating to the Status of Refugees*, United Nations, Treaty Series, 189, 137-220. Hämtad 15 maj, 2014, från: <http://www.refworld.org/docid/3be01b964.html>

Vårheim, A. Steinmo, S. & Ide, E. (2007) Do libraries matter? Public libraries and the creation of social capital. *Journal of Documentation*, 64(6), 877 - 892. doi: 10.1108/00220410810912433

Bilaga 1

Syftet med den här intervjun är att undersöka era tankar kring folkbiblioteket och integration, och hur ni som bibliotekarier kan stödja den processen. Den här intervjun kommer att spelas in om det går bra. Materialet kommer endast att användas i den här uppsatsen och era namn är konfidentiella

Bakgrund/bibliotekets arbetsuppgifter gällande invandrargruppen

- Berätta lite om ert arbete. Berätta lite vad ni gör.
- Hur länge har ni arbetat med frågor rörande invandrare?
- Enligt bibliotekslagen ska biblioteket rikta sin verksamhet mot invandrare. Hur ser kommunen på detta uppdrag, vad finns det för direktiv från den?
- Vad finns det mer för faktorer som påverkar ert arbete med invandrare?
- Det pratas ofta om en skillnad mellan invandrare och flyktingar. Hur ser ni på den skillnaden?
- Hur når man ut till den specifika gruppen? Samarbetar ni med några etniska föreningar på orten?
- Hur använder invandrare biblioteken? Vad efterfrågas? Text medier och tjänster. Finns det skillnader mellan nyanlända invandrare och sådana som varit här längre som ni märker av?
- Vilka invandrare är mer benägna att använda biblioteken? Vilka är det inte och vad skulle det kunna bero på?

Tankar kring integration

- Hur skulle ni beskriva vad integration är?
- På vilket sätt anser ni att biblioteket kan eller ska bidra till integration? - På vilket sätt anser ni att biblioteket kan hjälpa invandrare/flyktingar att bli delaktiga i samhället? - Följdfråga till Atlantis - Finns det, från bibliotekets sida, ett långsiktigt tänkande kring integration?
- Anser ni att biblioteket eller bibliotekarierna har möjlighet att hjälpa invandrare att utvidga sina sociala nätverk? På vilket sätt?
- På vilket sätt anser ni att biblioteket kan bidra till att minska fördomar och rädslor inför andra kulturer än den traditionellt svenska?
- Hur skulle ni vilja definiera mångkultur?
- Anser ni att det är viktigt att arbeta med mångkultur i biblioteket? Varför?
- Hur arbetar ni för att främja mångkulturen?
- I er biblioteksplan som blev reviderad 2012 framgår det att ni arbetar med mångfald genom att tillhandahålla böcker på olika språk. Försöker ni på andra sätt att aktivt stödja olika ursprungskulturer?
- På vilket sätt kan ert arbete med mångkultur främja integrationen?
- Om ni hade oändligt med resurser, hur skulle du vilja se bibliotekets/bibliotekariens roll när det gäller invandrar grupper? - Vari ligger problemen och svårigheterna?